

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HVAD ER MODE?

INDHOLD.

Forord	Side 3	Reaktionstiden	Side 17
Den første Mode	- 1	Krinolinetiden	- 22
Ægypterne	- 4	Tournuretiden	- 32
Grækerne og Ro-		Blusetiden	- 35
merne	- 5	Herremoder i den	
Middelalderen	- 7	nyeste Tid	- 38
Den nyere Tid	- 9	Den lige Linie	- 42
Den store Revolution	- 13	Stikords-Register....	- 46

FORORD.

Begrebet Mode spiller ind paa mangfoldige Omraader og ytrer sig snart paa den ene, snart den anden Maade. Men alligevel tænker man ved at høre Ordet først og fremmest paa Klædedragten, og hvad der er forbundet dermed, saasom Frisure o. l. Det er da ogsaa denne Form for Mode, vi vil behandle i den foreliggende Haandbog.

Modens Historie er lang og uhyre mangfoldig. Fra de ældste Tider har Menneskene haft en Trang til at tage sig saa godt ud som muligt og samtidig en betydelig Lyst til at efterligne, hvad de saa hos andre. Saa Betingelserne for Modens Opstaaen har tidligt været til Stede. I de civiliserede Samfund har den saa udviklet sig paa forskellig Vis, idet snart det ene, snart det andet Land har været førende paa dette Omraade. De andre Lande har i højere eller ringere Grad efterlignet det, naturligvis under et vist Hensyn til deres egne særlige Forhold.

I denne lille Haandbog vil vi nu følge Modens Hovedlinier og søge at fastslaa dens vigtigste Perioder og betydningsfuldeste Ytringsformer, saaledes som disse nu engang blev vedtaget i de Lande, som til forskellige Tider var de ledende, idet vi dog lægger Hovedvægten paa de Tider, som ligger vor egen nogenlunde nær, det nittende og Begyndelsen af det tyvende Aarhundrede.

Hvad er Mode?

En Skildring i Billeder og Tekst af de skiftende Mod-
der fra de ældste Tider til vore Dage.

Den første Mode.

Hvornaar er det, vi kalder Mo-
den, opstaaet? Ja, noget bestemt
ved vi ganske vist ikke om det,
men det maa sandsynligvis være

„Den første
Mode“.

sket meget tidligt. Selv hos de primitive Folk, der levede længe før den historiske Tid, har der sikkert været en Slags Mode. Ogsaa de havde en medfødt Trang til at smykke sig selv og en lige saa medfødt Lyst til at efterligne, saa Betin- gelserne for en Mode var altsaa til Stede. Det formede sig nat- urligvis i al Beske- denhed; der var jo den Gang hverken

Modejournaler eller store Skrædderfirmaer, ej heller rige Stoffer af alle Arter, hvori Modens Skabere kunde udforme deres Fantasier. Man maatte nøjes med det simpleste, med Dyrehuder. Men selv her kan der opstaa en »Mode«. En sær- lig snild Mand finder f. Eks. paa at befæste Skindet paa sin venstre Skulder ved Hjælp af en Pind, eller hvordan han nu bærer sig ad. Hans Stamme lægger Mærke til det og optager Fremgangsmaaden, en Nabostamme opdager den nye Maade at bære Skindet paa, der jo blandt andet har den Fordel, at højre Arm, den, som skal føre Vaa- benet, er fri, ogsaa den optager

det, og en »Mode« er skabt, omend en saare primitiv.

Ægypterne.

Naar saa Folkelagene begynder at faa Kultur, udformes Moden, bliver mere sammensat. Fra den nordiske Bronzealder har man saa- ledes fundet vævede Dragter, hvor særlig Kvindedragtens Hue og Bælte er udført paa en særdeles smagfuld Maade. Og Efterlignin- gen spiller en overordentlig stor Rolle. Det ser man bedst i det gamle Ægypten, som jo var et ud- præget Kul- turland, og hvor man kom i For- bindelse med mange Slags Mennesker fra Udlan- det. Det la- der til, at de gode, gamle Ægyptere

En ægyptisk Dame ved sit Toilette.

har efterlignet alt, hvad de saa. I hvert Fald skiftede Moden dernede Gang paa Gang. Oprinde- lig bar Ægypterne ikke mange Klæder, Klimaet nødvendiggjorde det jo ikke. Mandsdragten bestod af et kort, stramt Skørt. Men Se- mitterne i Vestasien — Assyrerne og Babyloonerne — bar en Slags lang Skjorte med korte Ærmer, og da Ægypterne kom i Forbindelse med disse Folk, virkede det tilbage paa deres Dragt. Skørtet blev nu længere og naaede ned til Fød-

derne, og samtidig udvidedes Klædningen ogsaa opad, og der kom en skjorteagtig Overklædning. 1. De ægyptiske Kvinder klædte sig i lette Stoffer, som rimeligt var i den stærke Varme. De bar en saakaldt Kalasiris, en Klædning, der naaede fra Armene til Fødderne og holdtes oppe ved Skulderstropper. Men som sagt, Moden skiftede i Ægypten, som den skiftede i vore Dage. Paa Herodots Tid bar Mændene saaledes uldne Kapper, og de fornemmes Dragt havde et eget Snit, saa man straks paa det ydre kunde skelne en fornem Mand fra en Slave. Fornemme Ægyptere bar altid Paryk. For øvrigt stammer det Baand, som i vore Dage findes om alle Herrehatte, fra Ægypterne. De havde den Skik, naar de var paa Rejse, at bære et Baand om Hovedet, for at Haaret ikke skulde komme i Uorden. Skikken holdt sig gennem Aarhundrederne, og den findes som sagt endnu, blot at Baandet nu sider uden paa Hatten. I allernyeste Tid er de ægyptiske Moder kommet til at spille en betydelig, omend kortvarig Rolle. Lord Carnarvons opsigtsvækkende Opdagelse af Tut-ankh-amens Grav bragte pludselig Ægypten i højeste Mode, og Damedragterne skulde nu være »ægyptiske«. Men det varede kun en Sæson.

Grækerne og Romerne.

Ved en flygtig Betragtning ser det ud, som om den klassiske Oldtids Mennesker — Grækerne og Romerne — var klædt saa nogenlunde ens alle sammen, i hvide, liniestrenge Klæder. Og det er ganske vist rigtigt nok, at Skik og Brug skiftede langsommere i hine Tider end senere, men man kan alligevel tale om en Udvikling ogsaa her og om skiftende Moder. Fra gamle Vægmalier fra Kreta kender man nogle ganske besynderlige Figurer, som viser, at saa vel Mænd som Kvinder den Gang

har brugt noget, der svarer til senere Tiders Korset, det ses tydeligt af deres udprægede »Hvæpsetalje«. Saa Korsettet synes at have været kendt ca. 1500 Aar før Kristus. Senere var den almindeligste græske Dragt en kort, snæver, rigt prydet Kjortel, men i Grækenlands store Tid udvikledes den og bestod nu af to Stykker, inderst en Kiton, yderst en Slags Kappe, Himation, der var et usyet, firkan- tet Tøjstykke. Endnu senere anvendtes ogsaa et tredje Klædningsstykke,

Klamys, der egentlig stammer fra Thessalien og var en frithængende, kortere Kappe, som særlig anvendtes af yngre Mænd. Kvindernes vigtigste Klædningsstykke

var en Kiton; naar denne fastgjordes om Legemet, blev der foroven et Stykke til Rest, som hang frit ned uventdigt som et Overfald, der kaldtes Diploidion, og som efterhaanden blev stærkt udpyntet og til sidst udskiltes som et selvstændigt Klædningsstykke. De græske Damer — ganske særlig de atheniensiske — var særdeles dygtige i alle de smaa Kunstgreb, som forhøjede og bevarede deres Skønhed, særlig forstod de at behandle Haaret paa rette Maade; det blev næsten en Videnskab i Athen og derfra lærte Romerne det. Ogsaa de atheniensiske unge Mænd yndede Elegance og nye Paafund, saaledes indførte de allerede i en tidlig Tid Spadserestokken.

Romernes vigtigste Klædningsstykke var Togaen, som kun den frie, romerske Borger havde Ret til at bære, og som var den ene-

Græker i Kappe. Den gængsige Statue forestiller Tragødi digteren Sofokles og viser, hvorledes man gik klædt i Grækenlands Stordetstid.

Romerske Borgere lader deres Slaver slæbe Krigsskallerne til Senatets Kasse. Borgerne bærer Toga, Tegnet paa den romerske Borgerværdighed; Slaverne derimod ikke.

ste værdige Paaklædning for ham ved enhver højtidelig Lejlighed. Den gamle Senator Cincinnatus gik og pløjede ude paa sin Gaard, da der kom Sendebud inde fra Byen for at meddele ham, at han var blevet valgt til Diktator, da Staten var i den højeste Nød. Cincinnatus gik da ind i Huset, vaskede sig og iførte sig Togaen, som han naturligvis ikke kunde bære under Arbejdet, og først nu var han rede til at fremstille sig paa sømmelig Vis for Sendebudene. Bekvem var den romerske Toga just ikke. Den bestod af et eneste Stykke Stof, 4 Meter langt og $2\frac{1}{2}$ Meter bredt, der blev slynget om Legemet. Folderne over Brystet var dybe og brugtes som Lommer. Der blev lagt overordentlig Vægt paa, at Togaen var smukt og værdigt ordnet, og i Roms gyldne Tid havde man særligt uddannede Slaver til at udføre dette Arbejde. Under Togaen bar man i alt Fald i senere Tid den korte, ærmeløse Tunika. Kvindernes Dragt bestod ogsaa af en Tunika, men længere end Mændenes, og over den en Stola af tilsvarende Facon, men rigere udstyret. Romerne klædte sig — i alt Fald i den ældre Tid — —helst helt i hvidt, at bære brogede Klæder ansaas for et Tegu paa Barbari

eller Fattigdom. Dog bar Senatørerne og andre Standspersoner purpurbræmmede Togaer, ja, undertiden var disse helt af Purpur. Den oprindelige romerske Simpeltid og Nøjsomhed svandt efterhaanden, som Rom blev Verdens Herskerinde, og dermed fulgte ogsaa en udpræget Luksus i Klæddragt. Rom havde sine »Modeløvere«, saa vel som senere Tider har haft deres. Der fortælles om Otho, der siden blev Kejser, at han blev saa fortvivlet over, at hans Hustru, den ilde berygtede Poppæa Sabina, forlod ham, at han forsøgte sin Person i den Grad, at han »kun« anvendte tre Timer daglig paa sin Haarpleje. Samme Poppæa, der blev Neros Hustru og onde Aand, var en af sin Tids Modedronninger, hvis Frisure og Dragter efterlignedes af det fornemme Rom. Hundrede Slavinder maatte tjene hende ved hendes Morgentoilette, male og sminke hendes Ansigt, rede hendes Haar og indgnide det i Salve samt berede det Bad af Asenindemælk, som hun tog hver Morgen, og som hun mente bevarede hendes Skønhed.

Efterhaanden blev Togaen mindre yndet af Romerne; den var ubekvem, det var ikke let at faa den til at sidde, som den skulde. Efterhaanden har man den kun ved

Rekonstruktion af et romersk Værelse. Billedet viser ogsaa Damedragter og Frisurer.

højtidelige Lejligheder. Den kom til at spille en lignende Rolle som »Kjole og Hvidt« hos os. Og til sidst mistede den ogsaa denne sin sidste Glans og blev en Dragt for Fattigfolk og Slaver. Som Rom havde optaget adskillige Moder efter Grækenland, saaledes optog det ogsaa en Del fra forskellige andre Egne af Riget. En af de betydningsfuldeste var Benklæderne. Gallerne, Indbyggerne i det nuværende Frankrig, var det første europæiske Folk, som brugte dem, og fra dem kom de til Romerne, som hidtil ikke havde kendt noget til dem. Kejser Augustus, der var svagelig af Helbred, benyttede saadanne Benklæder, men han vilde paa ingen Maade indrømme, at det i Virkeligheden var en barbarisk Mode, han saaledes optog. Senere blev deres Anvendelse ganske almindelig i Rom.

Til Slut bør det bemærkes, at Grækere og Romere kun anvendte Hat i daarligt Vejr eller paa Rejse. Paa Fødderne bar de Sandaler eller Sko. Romerne anvendte til daglig Sandaler, men ved højtidelige Lejligheder brugte de en Slags Sko, Calceus, der havde forskellig Form for de forskellige Samfundsklasser.

Middelalderen.

Middelalderens Folk elskede Pragt og brogede Farver, og ser man paa denne Tidsperiodes Dragter og skiftende Moder, møder der Øjet et saare afvekslende og farveprægtigt Billede, rigt paa Glans og Glimmer og tillige paa allehaande Overdrivelser.

Allerede den tidlige Middelalders Folk var overmaade pragtlystne og yndede at vise sig saa elegant klædte som muligt ogsaa ved Lejligheder, hvor en saadan Dragt ikke passede. En overlegen Personlighed som Karl den Store forstod selv at holde Maade, at bruge Pragt, naar Tiden var dertil, og i øvrigt klæde sig efter Omstændighederne. Engang benyttede han Lejligheden til at give sine pragteløskende Stormænd en Lektion. De

Jesse Eriksen, det gamle Billede fremhæver tydeligt hans betydelige Dragt med Bjælderne.

skulde ud paa en anstrengende Ridetur, og Kejseren mødte selv iført en Faareskindspels, medens

Kristoffer af Bayern. Billedet viser, hvorledes man klædte sig ca. 1440.

Hofmændene var i fine og tynde Klæder. Karl morede sig da med at føre dem gennem Krat og Moser, saa de saa temmelig ynkelige ud, da Ridtet var forbi, og de fine Klæder hang i Laser, medens Kejsereus Pels havde staaet Turen fortræffeligt igennem. Karl opfordrede dem da til at være fornuftigere en anden Gang.

Ogsaa af de islandske Sagaer fremgaar det med al Tydelighed, at Klædedragten har spillet en stor Rolle. Gang paa Gang hører vi, at Kongen eller Hovdingen

skænker sin Hirdmand en Hædersdragt eller en særlig smuk Kappe til Tak for god Tjeneste, og disse Klædningsstykker holdes højt i Ære. Gunløg Ormstunge skænker saaledes den Kappe, han har faaet af Kong Ethelred, til Helga den Fagre, og da hun skal dø, udbreder hun den foran sig for endnu engang at nyde Synet af den og mindes Gunløg. Tidligt omtales ogsaa en lang Række forskellige Hovedtøjer, som Kvinderne anvendte, og som har spillet en lignende Rolle som Damchattene i vore Dage. Der berettes i Laxdæla Saga om et saadant Hovedtøj, en »motr«, som Kjartan bragte til Island som en Gave fra Olav Trygvassons Søster Ingeborg; den var saare pragtfuld, og der var vævet 16 Lod Guld ind i den. Men den vakte ogsaa baade Sensation og Nid og blev Aarsagen til adskillige Mænds Død.

Omkring 1100 kommer der en

gennemgribende ny Mode til Europa. I Middelalderens første Aarhundreder havde Mandsdragten været kort, nu blev den pludselig lang, samtidig med at Stofferne bliver endnu rigere end før. Det er et Resultat af Korstogene. I Orienten havde Korsfarerne set Dragter af denne Art, og her som overalt virker Folks Lyst til Efterligning. Naturligvis var det dog kun de fornemste og rigeste i Samfundet, som kunde tillade sig større Pragtudfoldelse, Fattigfolk var højst beskeden klædte, og i mere afsides liggende Lænde holdt de gamle, simple Skikke sig længe, som det f. Eks. var Tilfældet i

Dragter fra det franske Hof i Slutningen af Middelalderen. Prinsesse Margrethe af Skotland kysser den sovende Digter Alain Chartier.

Danmark, hvor en Mand som Knud Lavard i sin Purpurkappe og hele saksiske Pragt har vakt

baade Beundring og Forargelse. »Purpur beskytter ikke mod Sværdhug,« sagde Henrik Skadelaar til ham. »Faareskind heller ikke,« svarede Knud.

Omkring 1350 blev Mandsdragten atter kort, medens Kvindedragten holdt sig lang, og gejstlige og lærde ligeledes vedblev at bære lange Klæder. Ofte prydedes Dragten med tungedannede Indsnit i Kjortelens og Ærmernes Underkant; desuden anvendtes en ganske ejendommelig Form for Prydelser, nemlig paasyede eller paa-

Velhavende flamske Borgerfolk fra Begyndelsen af det 15de Aarhundrede.

hængte Bjælder. Erik af Pommerns ilde berygtede Føged, Jøsse Erikson, var en Mand, der klædte sig efter Tidens højeste Mode. Fra et gammelt Billede kender vi hans højt besynderlige Dragt med Egebladsærmerne og Bjælder hængende i Kæder fra Bæltet og i et Bundt om Halsen. I denne Periode bar man stramme, syede Broge af stærktfarvet Tøj, og ofte havde hvert Bøn sin Farve. Samtidig kom de lange »Snabelsko« atter i Mode; de havde været fremme o. 1100, var igen gaaet af Brug, men kom nu paa ny til Ære og Værdighed. Ved Slutningen af det 14de Aarhundrede foregik der den betydningfulde Forandring med Kvindernes Dragt, at den nu for første Gang deltes i Liv og Nederdel. Paa Hovedet bar Damerne en høj, topformet Hue og dertil Slør. Korsettet havde vundet Indpas allerede i det 10de Aarhundrede, og det vedblev at være i Brug gennem hele Middelalderen, idet dets Facon ofte ændredes, stadig mere

og mere i Retning af et Torturinstrument. I det 13de og 14de Aarhundrede bar Mændene langt Haar, men Moden kunde ogsaa i denne Periode skifte for et enkelt Lands eller et kortere Tidsrumms Vedkommende. Dette skete saaledes i Burgund, hvor ganske kort Haar en Tid blev højeste Mode. Aarsagen var, at Hertug Philip i 1461 gennemgik en alvorlig Sygdom, der nødvendiggjorde, at hans Haar blev klippet ganske tæt, 500 af hans Adelsmænd ofrede da deres Haar, for at deres Herre ikke skulde føle sig alt for ilde tilpas, og paa denne betegnende Maade opstod altsaa en ny Haarmode.

Den nyere Tid.

Tidsrummet fra de store Opdagelser o. 1500 indtil den franske Revolution særkendes paa Modens Omraade af den rigeste Afveksling og en Pragtudfoldelse, der i denne Periode naaer sit Højdepunkt. Moderne skifter med en Hyppighed, som hidtil var ukendt, Hofferne og Adelen fører an i

En tysk Borgerfamilie ca. Aar 1500. Billedet forestiller Luther som Dreng i Fru Cottas Hus. Den velhavende Borgerkone tog sig venligt af den fattige Latinskole-dreng, der hidtil havde maattet synge for Folks Døre.

Pragtudfoldelsen, men ogsaa den rige Borgerstand følger efter Evne med og ønsker at ligne de store.

Forskellige Lande er efterhaanden de ledende paa Modens Omraade, først Italien, siden Spanien, hvis

Lærde Folk ca. 1500. De vedblev at gaa i lange Klæder, efter at Moden ellers var blevet „kort“.

voksende Vælde gjorde den stive spanske Maade at klæde sig paa anset og fornem i hele Europa. Det var de stive Pibekravers Tid; de anvendtes af begge Køn og kunde undertiden være saa brede, at det blev vanskeligt at føre Munden til Munden, saa man maatte bruge langskafte Gafler og Skeer. Ved samme Tid udviklede de egentlige Knæbenklæder sig. Hidtil havde man brugt Broge, hvor Strømperne og Benklæderne gik i eet, nu fik man det saakaldte »Overtøj«, der sammensattes af Remme, som naaede fra Hofte til Knæ eller kortere og sammenholdtes ved Hæfter. I samme Periode fremkom »Pludderhoserne«, der var lavede paa lignende Vis, men Remmene deri hang løst, og de krævede Anvendelsen af en uhyre Mængde Stof. Man har Eksempler paa, at der har været brugt indtil 125 Meter Tøj til saadan et Par Pludderbukser. Damerne snørede sig stærkt og anvendte Jærn- eller Fiskebenskorsetter,

tillige brugte de en Slags Kri noline, som holdt Nederdelen ud i Klokkeform. I England udfoldede man i Dronning Elisabeths Tid i Hofets og Adelens Kredse en vidtdreven og yderligtgaaende Elegance. Ogsaa Herrerne bar Korset. Men dette Tortur-instrument sank betydeligt i Yndest, da Harvey 1628 opdagede Blodets Omløb i Legemet. Man begyndte at forstaa, at Korsettet hindrede det naturlige Blodomløb, og dets Forn blev efterhaanden noget lempeligere, uden at det dog var muligt at komme det helt til Livs. I det syttende Aarhundrede bliver Benklædernes Form ændret

Fransk Adelsdame fra 1594.

Niels Stures Død, en af de uhyggeligste Episoder i svensk Historie. Kong Erik XI saarede selv Niels Sture med sin Dolk og Niels blev derefter myrdet i Kongen Nærværelse. Det foregik 1567, og Billedet viser, hvorledes de fornemme Herrer der gang gik klædt.

saa de nu faldet naturligt ned over Knæet, og haandstrikkede Strømper begynder at komme

Brug. De ansaas dog foreløbig for en Luksus; det var saaledes forbeholdt Adelen at bære Silkestrøm-

Dronning Elisabeth af England.

per, og selv Kristian den Fjerde ejede kun faa Par. Efterhaanden bliver Frankrig det ledende Land paa Modens Omraade. Pibekraven havde nødvendiggjort, at Herrerne bar kort Haar, da der simpelthen ikke var Plads til lange Lokker, men under Kong Ludvig XIII.s Mindreaarighed anlagde Hoffets Herrer langt Haar for at ligne Kongen, og det blev Dødsdommen over Pibekraven, som nu erstattedes af en blød, nedfaldende Krave. Da saa Ludvig XIII. døde, blev paa ny et Barn Konge af Frankrig, og det lange Haar vedblev at være Mode. I denne, Ludvig XIV.s, Tidsalder bliver Frankrig i endnu højere Grad det dominerende Modeland, og Kongen selv var Europas første Modeherre, hvem alle ønskede at ligne. Det blev en i høj Grad pompøs Tid, hvor de mægtige Allongeparykker

kom i Mode. Ludvig selv havde 40 af dem. En uhyrt Pragt udfoldedes i alle Retninger, og dette fortsattes under Ludvig XV., hvor Moden skiftede med overordentlig Hastighed, undertiden næsten Uge for Uge. I to Aar skiftede saaledes Hattemoden ikke mindre end 40 Gange! Alligevel betyder Ludvig XV.s Regeringstid en betydelig Forandring.

Pragten og Elegancen opretholdtes, men Moden bliver paa mange Omraader lettere og bekvemmere. Det ses f. Eks. paa Haarsætningen.

De store Allongeparykker begyndte o. 1700 at virke generende, man forminskede dem da, og omtrent samtidig begyndte man at pudre dem. Senere vandt efterhaanden det naturlige Haar Overhaand, men ogsaa dette pudre-

Kavaler fra Ludvig XIV's Hof.

Et engelsk Hjem ca. 1660. Den blinde Digter Milton dikterer sine Døtre „Det tabte Paradis“.

des og sattes op i Haarbukler. I Ludvig XVI.s Tid mærkedes allerede, at der nu var en ny Tid i Vente.

Frederik II's Koncert. Dette Billede fra den berømte Prøjserkonges Hof viser, hvorledes man klædte sig i de fornemme Kredse i sidste Halvdel af det 18de Aarhundrede.

Under Indflydelse af Rousseaus Ideer vilde man nu leve paa en simplere og naturligere Maade, og dette gav sig naturligvis ogsaa Udslag i Klædedragten. Alligevel var det et Særsyn og en Sensation, da Benjamin Franklin som Amerikas Udsending traadte ind i Versailles' guldstraalende Sale, iført

Kong Frederik V af Danmark.

sin simple sorte Dragt og med upudret Haar. Og endnu i 1792, da Revolutionen var i fuld Gang, holdt man saa strengt paa Hofmoden, at det vakte Forfærdelse, da den nysudnævnte demokratiske Minister Roland mødte i Tuilerierne med

Hvortil General Dumouriez ironisk svarede: »De har Ret, min Herre, alt er tabt.«

En betydelig Rolle for Møden i Ludvig XVI's Tid spillede naturligvis

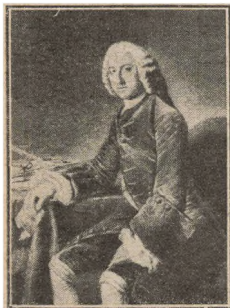
Dronningen, Marie Antoinette. Det skyldes f. Eks. hende, at Lomme-tørklæderne nu er kvadratiske. Før hendes Tid brugtes de i alle mulige Faconer, runde, aflange, trekantede Men Dronningen fandt, at den kvadratiske

Form var den eneste rette, og hun fik Kongen til at udstede en Lov om, at denne Facon herefter skulde være den eneste tilladelige. Og denne ved Lovbud indførte Mode har holdt sig siden. Hun kom ogsaa til at udøve en i Sandhed be-

Dronning Louise, Frederik V's Hustru.

frie Indflydelse paa Damefrisurerne. Disse havde efterhaanden naaet en ganske urimelig Højde og

En Gentlemans Dragt omkring Midten af det 18de Aarhundrede. Billedet forestiller den berømte engelske Statsmand William Pitt.

vejderne ud af Karetvinduerne, naar de var ude at køre. Disse mægtige Frisurer kunde fylde indtil 8 Gange Hovedets Omfang, og de var na-

turligvis ganske utrolig ubekvemme, ligesom de gav Anledning til megen Spot og talrige rige Karrikaturer. Men saa mistede Marie Antoinette under et Sygeleje sit Haar, og hun valgte derefter en lav Paryk med Lokker, og denne Haarsætning blev nu Mode.

Fransk Modedame og Kavalier ca. 1780.

Kunstfærdighed. Haarret opbyggedes paa Puder af Hestehaar, og over dem saa man enorme Arrangementer af Fylshuer, besatte med Masser af Baand, Strudsfljer og Gaze og sammenholdt med et Utal af Naale, saa Damerne maatte stikke Ho-

skulde have øvet den største Indflydelse paa Modens Omraade. Det er i Virkeligheden ogsaa Tilfældet. Med den begynder en ny Tid — en demokratisk Tid. Paa Modens Omraade varer det imidlertid en Del Aar, før de store Forandringer trænger helt igennem, før »det gamle Selskabs Tid« er helt forbi. Det kan vanskeligt helt fastslås.

Dronning Marie Antoinette og hendes Børn nogle Aar før Revolutionen. En Sammenligning mellem Dronningens Dragt og de øvrige Damedragter, som er gengivet i denne Artikel, viser klart, i hvor høj Grad Moden nu slog ind paa nye Dancer.

naar dette sker, men ca. 1815 forsvinder Knæbenklæderne, en anden gammel Tids sidste Modeoverleveringer, da er Omvæltningen fuldbyrdet, og vi har altsaa Ret til at betegne Tidsrummet 1789—1815 som »Den store Revolutions-tid« i Modeverdenen.

Da Frankrigs Rigsstænder i Maj Maaned 1789 samledes i Versailles for at søge at raade Bod paa Fædrelandets Ulykker, var der fore-

Den store Revolution.

Den store franske Revolution vendte op og ned paa alle Samfundsforhold, saa det vilde være utænkeligt, om den ikke ogsaa

skrevet en bestemt Dragt for hver af dem. Ceremonimesteren de Brézé, som var Ophavsmanden til dette Reglement, havde været almindelig uheldig med det, saa det hele kom til at virke som en blodig Fornærmelse mod Tredjestand (Borgerne), der pønt maatte møde i beskeden sort Dragt, medens Gejstligheden og da navnlig Adelen prangede i dyre Stoffer, (Guldbroderier og vajende Fjer. Det gik imidlertid helt anderledes, end Brézé eller nogen anden havde tænkt. Denne Pragtudfoldelse blev

Parfisk Revolutionsmand.

i Virkeligheden en Dødsdom over disse samme Fjer og Guldbroderier, medens den jævne, sorte Dragt vandt en stor Sejr. Det blev nemlig de sorte Kjoler, som sejrede, de var Nationen, og denne Dragt blev i den følgende Tid mere og mere almindelig. Sort eller dog dæmpede Farver afløste tidligere Tiders Brogethed og Glans, Mandsdragten gennemgik en Revolution, der paa det nøjeste afspejlede den Revolution, som foregik paa det politiske Omraade. Den bliver fra nu af præget af borgerlig Jævnhed. Det er Borgernes Tid, der sætter ind, og det mærkes straks.

Revolutionen udvikle sig og blev vildere. Stadig mere demokratisk blev Tiden, og Klædedragten fulgte med. Glat nedhængende Haar afløste det pudrede, man begyndte at bære de lange Benklæder, som hidtil kun Fattigfolk havde gaaet med. (Deraf Udtrykket Sansculottes: uden Knæbenklæder, culottes.) Dertil bar man den trefarvede Kokarde og siden den røde Frihedshue, selv General

Dumouriez iførte sig en saadan i Jakobinerklubben. Det kunde være forbundet med Livsfare at

undlade at bære disse ydre Tegn paa et revolutionært Sindelag, pudret Haar kunde blive Anledning til Arrestation. Men i øvrigt var det selvfølgelig ikke alle, der syntes om dem, og enkelte viste ogsaa paa dette Omraade stort Mod og Selvstændighed. Det gælder

Baldragt fra 1796.

saaledes den yderligt gaaende Revolutionsmand Robespierre, der altid viste sig pillent klædt, med pudret og friseret Haar og i Knæbenklæder. Ej heller anlagde han nogen Sinde den røde Hue. Engang, da den blev rakt op til ham paa Talerstolen, kastede han den paa Jorden og trampede paa den. Paa mange Maader viste det sig, at Tiden var blevet en helt anden. Først og fremmest virker Pengemangelen. Der var ikke Raad længere til Silke og Atlask, og i Paris brugte man i Stedet for Kattun og mønstrede Bomuldsstoffer; disse kom i Brug, saa langt

Modedamer fra 1801.

som den franske Mode fulgtes, og det førte blandt andet til et Sammenbrud for den franske Silkevæverindustri. Der opstaar ogsaa Magasiner for færdigsyede Klæder, saavel for Damer som for Herrer som for Herrer som atter et Skridt i Retning af Ligheden! I et saadant Magasin kunde enhver, af hvad Stand og

Afstamning han end var, blive paaklædt, som Moden fordrede. Men i øvrigt gav Rædselstiden

Fra Empiretiden. Billedet forestiller Dronning Hortense af Holland, Napoleon I's Steddatter, Moder til Napoleon III.

ikke megen Lejlighed eller Lyst til at beskæftige sig med Modespørgsmaal. Det saa endda ud, som skulde Paris miste sin Stilling som Modens Hovedstad; det gamle Regiments ledende Modedamer var emigrerede eller henrettede, den borgerlige Verdens Spidser gik snart samme Vej; de dygtigste Dame-skrædderinder udvandrede, og man

havde det Særsyn, at der længe ikke fremkom nye Moder.

Saa faldt Robespierre. Thermidor kom og med den en ny, moderatere Tid. Livslysten vendte tilbage, nye Saloner blomstrede op, en ny Modedronning besteg den ledige Trone, den skønne Madame Talien. Og nu slog Revolutions-tidens Sværmeri for den klassiske Oldtid ud i de vildeste Overdrivelser; den saakaldte Direktoriedragt fremkom, der betegner en af Modens mest yderligtgaende Taabeligheder. En Modedame paa dette Tidspunkt bar en Tunika af ganske let Stof, opsplittet i den ene Side til Hoften og sammenholdt højt oppe under Brystet af et Bånd eller Bælte. Paa Fødderne bar man Sandaler, Strømper var der ikke Tale om. Et Gode medførte denne, mildest talt, luftige Dragt, Korsettet forsvandt, dog kun indtil videre. Direktoriekostumet anvendtes ikke blot i Balsalene, men ogsaa paa Gaden, hvor Modedamerne dog ofte kunde risikere at blive fulgt hjem af en hujende Hob.

Vel forsvandt efterhaanden de

værste Overdrivelser, men i Hovedsagen holdt Smagen for Antikken og de kortlivede Kjoler sig gennem hele Napoleonstiden (Empiren), aa, lige til o. 1820, skønt de enkelte Jar bragte adskilligt nyt og Forandringer i Enkeltheder. Saaledes tiltog det Slæb, som afsluttede den snævre Kjole, efterhaanden i Længde, indtil det naaede sit Højdepunkt o. 1804. Et Slæb til Selskabsbrug skulde da have en Længde af indtil 10 Meter, paa Gaden kunde man dog nøjes med 4 Meter. Bekvemt var det jo ikke, og der skulde adskillig Kunst til at bære Slæbet paa rette Maade. Paa Gaden maatte det slynge flere Gange om Livet, hvorefter Bærersken tog den yderste Snip i Haanden; under Dansen blev det oftest slynget om Kavalereens Skulder. Det kunde saa meget lettere gaa, som man kun bar ganske tynde Stoffer.

I Aaret 1804 blev Napoleon og Josefine kronet, og der udfoldedes ved denne Lejlighed den største Pomp og Pragt. Kejserens og Kejserindens Kropingsdragter kostede ca. 650,000 Francs, og enhver af Kejserindens Hofdamer fik 10,000 Francs anvist til deres Dragt. Napoleon vilde i det hele være omgivet af Pragt ved sit Hof, og saa han en Dame, som bar den samme Dragt for anden Gang, kunde han overfuse hende paa det groveste. Det kunde hende, at fornemme Damer bar to Kjoler. Madame Récamier mødte i et Selskab i en pragtfuld Silkekjole, men da Dansen skulde begynde, tog hun den af, og det viste sig, at hun under den bar en broderet Balkjole af hvid Silke.

Engelsk Gentleman fra 1810.

Efterhaanden kom der jo adskillige Forandringer i Damedragten. Man fik Pufærmer, Kniplingskraver o. l., som stammede fra midtaldertilige eller Renæssancemoder, og dette forenedes uden Skrupler med Dragten antikke Grundform, som bevarede. Slæbet bortfaldt efter 1805, Kjolen blev først fodfri, siden endogsaa an-

Frederik VI med sin Familie. (1810.)

kelfri. Det er, ligesom Damedragten kryber i Vejret; den mister sin Længde, men vokser oventil, Halsudskæringen bliver mindre, de puffedes Ærmer naar efterhaanden Haandleddet, og der er til sidst ikke meget tilbage af den »antikke« Damedragt, som med alle sine Fejl dog forlænede sine Bærersker med en vis slank Ynde.

I denne Periode spillede de kostbare Kaschmirsjaler en stor Rolle. Selv Napoleon var magtesløs over for de franske Damer Begejstring for dette elegante Klædningsstykke. Det var forbudt at indføre dem fra England, men de smugledes alligevel ind i store Mængder, og Kejseren maatte finde sig i, at

Kejserinde Josefine ejede 3—400 saadanne Sjaler, der hver stod i en Pris af 15—20000 Francs.

Vi har betegnet Tiden fra 1789 til ca. 1815 som en Revolutionstid i Modeverdenen, og dette gælder særlig Herredragten. Ganske vist var allerede for længst de tre Hoveddele af Dragten fastslaaede: Frakke (ell. rettere Kjole), Vest og Benklæder, men Revolutions-tiden ændrede dem i ganske væsentlig Grad. Folkets Sejr viser sig derigennem, at en Klædedragt, som hidtil kun brugtes af de fattige, nu erobrer Salonerne. Hidtil havde kun de fattigste brugt upudret Haar, efterhaanden brugtes det af alle, paa samme Maade gaar det med de Høje Støvler, hidtil en Fodbeklædning for Fragtkuske, medens Folk paa Moden brugte Sko; runde Hatte havde været Matrosernes Hovedbeklædning, nu afløser de efterhaanden den kostbare, guldbroderede og fjerprydede trekantede Hat. Det er allerede omtalt, hvorledes de lange Benklæder begyndte at komme i Mode, og naar hertil føjes, at Stofferne blev mindre kostbare, Farverne mere afdæmpede, saa er Revolutionen gennemført. Den borgerlige Mode har sejret.

Men uden Kamp gik det ikke af. Den gamle Tids Folk satte sig haardt mod det nye. Landgreven af Hessen greb saaledes til et højst drastisk Middel for at hindre de nye franske Moder i at trænge ind i hans Land. Han lod nemlig Straffefangerne, som i Lænker skubbede deres Kærrer gennem Gaderne, klæde efter nyeste franske Mode, og det samme skete med de kvindelige Fanger i Spindehusene!

Det kunde være farligt nok at bære de nye Moder til Skue. Det udlagdes som et Tegn paa Jakobinisme og Oprørsaaend. Kong Ferdinand af Neapel sad en Aften i Teateret og talte ikke mindre end en Snøs Herrer med upudret Haar. Han befalede da Politipræfekten at arrestere dem og stikke dem

ind i Hæren. Og dette skete virkelig med flere af dem, skønt det var Mænd af Neapels fornemste Familier.

Wienermode 1810.

Særlig haard var Modstanden mod de lange Benklæder. Mange Steder vilde man ikke vide af dem at sige, og det vakte vild Sensation, da Kong Frederik Wilhelm III. af Prejsen i 1797 viste sig med lange Benklæder. Herefter maatte man taale dem i Prejsen. Men i lange Tider søgte Knæbenklæderne

at hævde sig ved Siden af de lange. Først o. 1815 kan man sige, at deres Tid er forbi.

Ved Siden af den borgerlige, enkle Klædedragt holdt den gammeldags guldbroderede Dragt sig ved Hofferne, og den pragtlystne Napoleon genindførte den i Tuilerierne. For øvrigt maa man ikke tro, at den enklere Klædedragt hindrede »Modeløvernes» Virksomhed —

tværtimod, de florerede. Unge elegante Herrer i Wien havde Kontrakter med

Skrædnerne, ifølge hvilke de skulde levere dem, en ny Dragthver Maaned eller maa-ske hver Uge.

Man havde sine store Forbilleder som den berømmelige Brummel i London, der søgtes af hele Aristokratiet og var Ven med sin Tids fornemste. Det fortælles om ham at

Den berømte »Modeløve» Brummel.

han blankede sine Støvler i Champagneskum, og at han var en Meister i den vanskelige Kunst at binde et Halstørklæde. Dette satte man uhyre Pris paa at lære. I 1804 tilbød Etienne Demarelli at lære enhver at binde Halstørklædet *comme il faut*. Et Kursus hos ham vilde vare 6 Timer á 9 Francs, og Folk strømmede til.

Reaktionstiden.

Efter den store Revolutionstid følger Reaktionens Aar, hvor man alle Vegne vender tilbage til det gamle, hvor Sindene er trætte af

Revolutions- og Napoleonstidens Virvar og de fleste Steder falder til Ro under en mere eller mindre landsfaderlig Enervælde. Tidens

Aandsretning er Romantikken, der søger sine Forbilleder i den fantasirige og eventyrlige Middelalder, medens Revolutionstiden havde sværmet for den klare, fornuftprægede Oldtid.

Da Waterloo havde sat sit Punktum for Kejsertidens store Eventyr, og da den gamle Ludvig XVIII. havde holdt sit andet Indtog i Paris, »bagpaa Kosakkens Hest«, som man sagde, fordi det var de allieredes Sejr, som førte ham tilbage paa Frankrigs Trone, da Napoleons Ørne endelig veg for de gyldne Liljer, da satte Reaktionen ind i Frankrig, og egentlig skulde man have ventet, at Dødsdommen med det samme var fældet over den svundne Tids Mode, over Kejsertidens klassisk prægede »Empire«. Det blev dog ikke straks Tilfældet. Nogle nye Ele-

Damemode 1817.

menter tilførtes ganske vist straks Moden, og deres romantiske Præg viser tydeligt nok, hvor Strømmen bærer hen. Den vigtigste Nyskab-

Familiegruppe 1827.

ning var den med Fjer overfyldte Toque, som Damerne nu bar paa Hovedet. Den var á la Henrik IV., og denne Konge, og hvad der hørte ham og hans Tid til, opstilledes i det hele af det gamle Kongedømmes Tilhængere som Idealet. Men bortset fra den Slags mindre betydende Enkeltheder vedblev Empiren med sit »korte Liv« at regere Damedragterne endnu et Par Aar. Den glatte Nederdel naaede kun til Anklerne og var ofte saa snæver, at den virkede fuldkommen som et Futtermal, der f. Eks. næsten gjorde det umuligt for en Dame at komme over en Rende- sten. Den høje, rørformede Hat, som man bar i disse Aar, bidrog sit til at lade Skikkelsen fremtræde saa smal og langstrakt som vel muligt.

Men efterhaanden indtræder Re-
aktionens ogsaa paa dette Omraa-

de. Omkring 1820 forsvinder det »korte Liv« og erstattes af et langt, der nu afsluttes spidst i Stedet for som hidtil rundt. Figuren bliver naturligere paa den Maade, men samtidig kommer Korsettet tilbage i al sin Vælde. Betegnende nok forsvinder dette Apparat med den gamle Enevælde og vender tilbage, da Reaktionen sejrer. Intet Under, at mange i det har set selve den gamle, trange og ufrie Tids Symbol! Dets Tilbagekomst hilstes imidlertid med Jubel, der opstaar hurtigt Korsetfabrikker, der gør gode Forretninger, og rundt om i Europa skal Damer, der har blot nogenlunde Raad til det, nu have deres Korset fra Lacroix i Paris. Ogsaa Nederdelene ændres nu og bliver videre og videre, stadig voksende i Omfang. Længe vedbliver de imidlertid at være fodfrie, og først ca. 1837 naar de atter Jorden. Fra 40'ernes Begyndelse ophører de at være glatte, de bliver nu garnerede i Etager og vokser endnu mere i Omfang og Stivhed. Krinolinetiden er allerede paa Vej for helt at udfolde sig i 50'erne.

I 20'erne og 30'erne beskæftiger Damemoden sig ellers hovedsagelig med Ærmerne. Fra ca. 1822 begynder disse at udvikle sig paa en rentud forbløffende Maade. De antager en Mangfoldighed af Former og et Omfang, som endnu aldrig før er set i Historiens Løb. Man har »Skin-
kærmere«, ja,
»Elefantær-
mer«, hvilket
sidste Navn er
tilstrækkelig betegnende for deres uhyre Omfang. I Løbet af ca. 15 Aar foregaar der da en højst overraskende Ændring i Smagen.

Dragt fra 1835, de vældige Ærmeres Tid.

Den svenske Kongefamilie i 30'erne. Billedet er, navnlig for Damedragternes Vedkommende et karakteristisk Kostumbillede fra den Tid.

Fra at fremhæve det slanke saa meget som muligt bevæger Moden sig til den modsatte Yderlighed: nu skal en Dame, der er paaklædt efter Moden, helst se ud, som var hun lige saa bred som høj. Men den Slags Svingninger mellem diametrale Modsætninger udgør i Virkeligheden for en væsentlig Del Modens Udviklingshistorie.

Ganske yndefuld kan man ikke nægte, at denne Mode var, med sin fodfri Nederdel, sin »Hvæpsetalje« og sine uhyre Ærmer, men der var noget meget søgt og unaturligt over Ynden.

Haaret arrangeredes i Regelen saaledes, at Ansigtet indrammedes af store Bukler eller Krøller paa begge Sider, en i Virkeligheden smuk og tiltalende Frisure. Noget senere ændredes den, og fra England kom de lange, smægtende Hængekrøller (Proptrækkerkrøller), som i 40'erne naaede stor Popularitet. Man bar sjældent »Haaret alene«; paa Gaden dækkedes det af Hatten, som var omfangsrig og omsluttende Ansigtet saa

tæt, at man paastod, det var umuligt haade at høre og se, naar man havde den paa. Den udstyredes med Blomster, Baandsløjfer og Bindebaand og kunde gaa op i store Priser.

Hertuginde af Berry bar i 1818 en Tylshat, som kostede 260 Francs, og ti Aar senere købte Fyrstinde Bagration en Hat af italiensk Straa med hvide Fjer for 1800 Fr. At bære Hat var den Gang et Tegn paa Fornemhed,

Damedragt fra 1840. (Hertuginde af Nemours.)

fattige Kvinder maatte nøjes med Kyse eller Hue. I Hjemmet bar en Dame en eller anden Form for

Kappe, og til Selskabsbrug anvendtes en højst kompliceret Opbygning af Kniplinger, Blonder, Baand, Fjer, eller hvad det nu kunde være. Meget yndet var Turbanen, der egentlig var kommet i Mode ved Napoleons berømte Tog til Ægypten, og som holdt sig langt op i den her skildrede Periode. Smykker bar man mange af. Paa et Maskebal i 1828 optraadte Lady Londonderry som Dronning Elisabeth og bar ved den Lejlighed Diamanter til en Værdi af et Par Millioner Kroner. Ved et andet Maskebal, denne Gang i Paris, bar Baronesse Rotschild Smykker til en Værdi af $1\frac{1}{2}$ Mill. Francs, og i 1836 tabte Madame Schickler ved en Fest i Tuilerierne en Perle til en Værdi af 25,000 Francs.

Som Overtøj var Sjalet stadig fremherskende. Det var Skik, at den unge Pige fik sit første Sjal, naar hun blev konfirmeret. Kaaben kom i Brug hen imod 1830, men Sjalet hævdede sig stadigt. Saa længe de store Ærmer var moderne, havde jo ogsaa Kaaben næsten uoverstigelige Vanskeligheder at kæmpe med. Ved samme Tid bliver ogsaa Boa'en moderne, enten det nu er i Form af en Pelsboa, eller den er lavet af Strudsfer.

Damedragt fra
1842.

I 30'erne naar Kæmpeærmerne deres Højdepunkt, og de maa støttes af smaa Stel af Fiskebensstiver for at naa det forønskede kolossale Omfang. Efterhaanden aftager de dog mere og mere, indtil de i 1841 indeslutter Armen ganske snævert fra Skulder til Haandled. Samtidig begynder Moden at rette sin Hovedinteresse

mod Nederdelen, der som omtalt nu vokser i Omfang. En ny Tid er atter i Frembrud, og den ytrer sig gennem en ny Modeform, der

Napoleontidens Pensionister. I Aarene efter 1815 gik en Mængde af Napoleontidens tapre Officerer paa „halv Sold“. De levede et Liv i Misfornøjelse og Droning om den svundne Herlighed.

dog først udfolder sig i sin fulde Glans i Halvtredserne.

Paris er stadig Modens Hovedstad for Dametoiletternes Vedkommende. Nogen egentlig Modedronning har Tiden ikke; størst Rolle spillede vel Hertuginde af Berry. Men allerede i Borgerkongen Ludvig Filips Dage er det mere de fejrede Skuespillerinder end Hoffets Damer, der giver Tonen an.

Imidlertid trængte Moderne ikke igennem overalt, — Englænderinderne holdt saaledes i mange Maader paa det gammeldags, — eller de vandt kun frem under tarveligere og enklere Former, hvilket bl. a. skete i Lande, der endnu led under Byrderne fra Krigstiden, som f. Eks. Danmark, hvor der i mange Aar ikke var Raad til Luksus. Ogsaa i de mere afsides liggende Egne af Europa trængte Parisermoden kun langsomt igennem. I 1830 fik Hertuginde af Berry Besøg af sine Forældre, Kongen og Dronningen af

Neapel, og rejste til Grænsen for at modtage dem. Da de mødtes, blev hun imidlertid ganske forfærdet over sin Moders og Hofdamerne's Dragter, og hun besvor dem ikke at vise sig, før de havde faaet andre Dragter fra Paris, ellers vilde Pariserne le dem ud.

Saaledes gik Her-
rerne klædt i
1823.

Vi har under det foregaaende Tidsrum skildret, hvorledes Mandsdragten blev revolutioneret, og vi nævnte allerede da Englands største »Modeløve«

George Bryan Brummel, Dandyen, der blankede sine Støvler ved Hjælp af Champagneskum og havde tre forskellige Fri-

Hjemmedragter fra 1839.

sører til at sætte sit Haar. Hans Indflydelse rækker ogsaa langt ind i denne Periode, og ingen an-

den har vel haft en tilsvarende Indflydelse paa Herredragtens Udvikling. Han hævdede, at en Herres Elegance ikke bestod i at bære Guldbroderi eller straalende Stoffer, tværtimod foretrak han dæmpede eller mørke Farver, men derimod i Klædernes Snit og Korrekthed. Fra hans Tid daterer sig den Linie, som har været fulgt af Herremoden siden, at den velklædte Herre ikke maa være paa-faldende klædt. I det Tidsrum, vi her behandler, fortsatte man ad

Brummels Veje; efterhaanden sejrer de dæmpede Farver, og til sidst bliver den sorte Farve den eneste rette til civil Dragt ved højtidelige Lejligheder. Snittet paa Klæ-

Herre og Damemode fra
1844.

dødragtens enkelte Dele ændres naturligtvis adskillige Gange, men Hovedlinien ligger fast. Man bærer om Halsen de enorme »Fædermordere«, og det er en Kunst at knytte Halsbindet paa rette Vis. Forskellige Former for Kapper og Overfrakker kommer frem. I 1817 havde man saaledes en blaa Kappe med 5 Kraver og foret med hvid Silke. Men mange Steder anvendte i hvert Fald Ungdommen ikke Overtøj. Kjolen var det korrekte Klædningsstykke, ogsaa paa Gaden, men man brugte dog ogsaa den lange, undertiden vide, undertiden snævre Frakke. Der hersker en vis Overensstemmelse mellem Herre- og Damemoderne. Da Korsettet igen viste sig, fik ogsaa Herredragten snævre Talje, saa mange Herrer begyndte at snøre sig. Omkring 1830 bar Herrerne Overfrakker, der kunde maale sig

St. Bededagsaften paa Volden. Det kendte Maleri giver et godt Begreb om Klædedragten i Krinolinetiden.

med Damernes Klæder i Længde. I 40'erne gik Herrerne med »Bruneller«, o. 1850 kom Ankelskoene.

Men ogsaa paa Herredragtens Omraade mærker man Reaktionen. Der bliver gjort flere Forsøg paa at vende tilbage til gamle Tiders Farverigdom. Omtrent 1832 kunde man bære en løvgrøn Frakke, Vest af en lysere, grøn Farve og violette Benklæder. Disraëli, den siden saa berømte engelske Statsmand, optraadte engang ved en Dinner i grønne Fløjlsbenklæder, kanariegul Vest, Kniplingsmanchetter og udringede Sko med Sølvspænder. Selv Knæbenklæderne blev der gjort forskellige Forsøg paa at genindføre, og ved enkelte Hoffer var det ligefrem en Pligt at bære dem, f. Eks ved det saksiske. Da Friherre von Beust saa sent som 1833 tillod sig at beklage sig over denne Tvang, paadrog han sig Mistanke for mindre loyal Sindelag.

Ej heller den romantiske Kunstnerungdom fandt Behag i Modens Fantasiløshed og Farveløshed. »En Maler af den romantiske Retning lægger aldeles ikke Vægt paa at ligne en Notar,« skrev Theophile Gautier. Man søgte da at skabe

sig en tilpas romantisk Dragt og bar allehaande mærkelige Klædningsstykker, til Dels laante fra tidligere Tiders Moder eller de store Maleres Billeder, Rubens, van Dyck o. s. v. De unge vilde ogsaa i deres Klædedragt skille sig fra »Filistrene«, og de markerede dette ved at bære ildrøde Veste, besynderligt formede Kapper o. s. v.

Men alle Reaktionsforsøg mislykkedes i Længden. De stadig mere dæmpede Farver med sort som den foretrukne seirede. Og medens Modens Love for Damerne Vedkommende skrives i Paris, er det London, som fører an paa Herredragtens Omraade, et Forhold, der har hævdet sig indtil vore Dage.

Krinolinetiden.

Den prøjsiske Gesandt i Turin, Grev Brassier de St. Sauveur, gav i April 1857 et Bal, hvortil han udsendte Indbydelseskort, som han selv havde tegnet. Men ak, den kunstneriske Diplomat havde desværre ladet sig forlede til at gøre disse smaa Tegninger til Karrikaturer — ganske vist meget lempelige Karrikaturer — af Damer i

Krinoline, og dette blev ham meget unaadigt optaget. Adskillige af Turins fornemste Damer afslog i

Napoleon III og Eugénie.

den Anledning hans Indbydelse. en saa op- højet og vigtig Genstand som Krinolinen maatte ikke forhaanes! Det var i Sandhed Krinolinen Tid. Den udøvede et sandt Rædselsherredømme og var hverken i bogstavelig eller overført Forstand til at komme uden om; Damer af alle Samfundsklasser bar den, fra Kejserinde Eugénie i Tuileriernes Pragsale til Kokkepigen ved Arnen og Tiggersken paa Landevejen. Selv de østprøjsiske Bondepiger bar Krinolinerne, naar de

gik paa Markarbejde! Man har tillagt Kejserinde Eugénie, der var sin Tids Modedronning, Opfindelsen af Krinolinen, men det er fejlagtigt. Den foresandtes allerede, da hun besteg den franske Trone, og hun var i Virkeligheden en af de første, der brød med den. Udviklingen havde gennem 40'erne gjort Damernes

Parisernoder fra 1848.

Nederdel bestandig mere omfangsrig, en Udvikling, som fortsattes, til den i 1859 naaede sit Højdepunkt. I øvrigt er Krinolinen jo en Ganganger, noget lignende havde været i Mode baade i det 16de og 17de Aarhundrede; nu kom den altsaa igen. Dens Navn viser, at det oprindelige Stof var Haardug (crin), men efterhaanden opfandt man et Stel af Staalffjeder, der gav Nederdelen Facon som en Halvkugle af ganske urimelig Omfang. Disse Staalffjeder gjorde uhyre Lykke, og deres heldige Opfinder tjente i Lø-

Børn fra 50'erne. Billedet giver et morsomt Begreb om, hvad man dengang ansaa del for smukt at give Børn paa.

bet af 4 Uger 250,000 Francs. For øvrigt forarbejdede man ogsaa Krinolinerne af Fiskeben eller Tøndebaand, og en opfindsom Franskmand lavede endogsaa en saakaldt »magisk Krinoline«, som man ved Hjælp af et Haandgreb kunde gøre videre eller snævrere efter Behag.

Da det jo gjaldt om at give Nederdelen det størst mulige Omfang, brugte man alle mulige Midler for at imødekomme dette Modebud. Krinolinen alene var ikke nok, man anvendte ogsaa de rigeste Garneringer. Det var Volanternes Blomstringstid. I 1840 kunde man endnu nøjes med en enkelt Volant, men deres Antal steg hurtigt, og i 1859, som i det hele taget var Krinolinetidens Kulmirationsaar, bar Kejserinde Eugénie paa et Bal

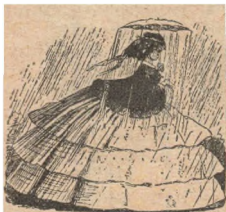

iftet gennem Aartusinder.

en Kjole af hvidt Atlask med 103 Tylsvolanter!

Af Nederdelens brusende og flag-

Krinollinen i Regnvejr.

rende Stofmasser dukkede Overkroppen op som »en Liljestængel af en Tønde«. Og efterhånden, som Nederdelen forvandlede mere og mere til en Ballon, foregik der en lignende Udvikling med Ærmerne. Endnu 1845 var de lange og snævre, men i de følgende Aar ændredes de, og efter at en Række Stadier var gennemløbet, fastsløges i 1850 den Form, man kaldte »Pagodeærmer«. De begyndte snævert ved Skulderen, men udvidede sig bestandigt mere og mere ned mod Albuen, saa de fik Form af en Klokke. Fra Albuen til Haandleddet bar man hvide Underærmer af Batist, der efterhaanden ogsaa voksede op til smaa Balloner, som maatte have et lille privat Stel af Staalfjedre.

Det var Napoleon III.s pragt-

Børnemoder 1855.

fulde Hof i Tuilerierne, der i disse Aar gav Tønen an, og Moden blev netop saa pragtfuld og kostbar, som man kunde vente det fra den

Kant. Industrien leverede de herligste og kostbareste Stoffer, særlig den franske Silkevæveindustri.

Kostume fra 1855. Kejserinde Elisabeth af Østrig.

Kejserinde Eugénie kaldte sine Pragtkostumer for sine »politiske Toiletter«; naar hun bar et af dem, støttede hun den franske Industri, da hun jo vilde blive efterlignet over hele Europa. Fabrikkerne vidste det og var ivrige for at faa Lov til at forære Kejserinden Kjoler af deres kostbareste Stoffer, alene til sit Bryllup fik hun 39 paa den Maade. I alt havde hun bestandig 100 Silkekjoler.

Man yndede i øvrigt særlig lette Stoffer af enhver Art, hvilket jo er meget forstaaeligt, naar man tænker paa de Mængder, som skulde bæres. Man brugte Krep, Gaze, Musselin, Tyl o. s. v. Der var Tarlatan besat med Guld og Sølvstjerner, Tyl med Guirlander og et Utal af luftige Stoffer, som arrangeredes

over en Kjole af ensfarvet Silke og lod den skønne Dame fremtræde som en svævende Sky.

Men alle disse lette Sager rummede en stor Fare: de var umaadelig brandfarlige. Og det skete da ogsaa Gang paa Gang, at der gik ild i disse lette Stoffer, ofte med de skrækkelige Følger.

Fra Krinollinetiden. Det kan ikke nægtes, at Krinollinen paa sin Vis var yndetfuld og klædelig.

I 1851 kom Hertuginde af Maillé uheldigt af Dage paa denne Maade. Hun var paa Besøg hos nogle Venner og sad ved Kaminkilden; en Flamme fik fat i en af hendes mange Garneringer, og i faa Sekunder stod hele hendes

Modedamer fra 1859.

Dragt i lys Lue; alle Redningsforsøg kom for sent. En ung tysk Dame, der var i Færd med at klæde sig, paa til Bal, om-

kom paa samme frygtelige Maade, og Skuespillerinden Emmy Livry brændte ihjel paa selve Scenen. Listen over Ulykkestilfælde fra disse Aar er lang og uhyggelig.

Naturligvis blev Krinolinen Genstand for megen Spot, og utallige er de Karikaturtegninger, den har givet Anledning til. »Det var sletnit for Svigermødrene, da Krinolinen forsvandt,« siger en Forfatter, »for herefter blev det særlig dem, der maatte holde for i Vittighedsblade, nu da

Tegnerne havde mistet deres bedste Stof.« Dens Ubekvemhed er jo indlysende. Hvorledes den Tids Damer klarede sig paa Gaden, naar de steg til Vogns, i Teatret eller paa Jærnbanen, det staar som noget af en Gaade for Eftertiden.

Alene det at sætte sig ned var en hel Kunst. Men saa længe Krinolinen herskede var dens Herredømme uindskrænket. Man havde efterhaanden vænnet

sig til at betragte den som noget uundgaaeligt. Man forstaaer da, hvilken Sensation det vakte, da det meddeltes,

Prinsesse Louise af Sverige (den nuværende danske Enkedronning) som Barn. Læg Mærke til den brede, flade Hat, som dengang for en Tid var i Mode.

i 1859 — netop det Aar, da Krinolinen havde naaet sit Glanspunkt —, at Kejserinde Eugénie havde vist sig ved et Hofbal uden Krinoline.

Og straks efter lyder det fra England: ogsaa Dronning Viktoria har aflagt den. Det betød nu ikke, at dens Herredømme var forbi, men der var røkket ved dens Magt. Omtrent ved samme Tid ændredes Krinolinen Form. Den begynder ikke mere ved Hofterne, men først et godt Stykke længere nede. Dragten er altsaa snæver til et Stykke ned for Livet, men bliver saa til

Gengæld overmaade vid og folderig forneden. Derved bliver Figuren slankere, og dette Slankhedsideal, som nu kommer frem, fører til, at Slæbet atter viser sig. Og aldrig saa snart har det vist sig paa Skuepladsen, før det overdrives. I 1863 skrev Paris-

bladets Figaro, at herefter var det overflødigt at fejre Paris's Gader,

Prinsesse Aleksandra (den senere Dronning af England) i Konfirmationsdragt.

Saaledes saa Krinolinen ud i 1860.

det skulde Damernes Slæb nok besørge, og det var ikke ulmindeligt, at Spadserekjolen havde et Slæb paa 1—2 Meter.

Moder fra 1861.

For øvrigt er 60'erne paa mange Maader en Anarkiets Tid i Modeverdenen. Modsætningerne mødes. Samtidig med Slæbet florerer ogsaa den fodfri Kjole, der skal være kommet frem, fordi Kejserinde Eugénie skulde foretage en Rejse i Bjerglandet Savoyen. Og medens man til den ene Side overdriver Slæbets Længde, overdrives paa samme Maade Kjolens Korthed. Fra 1861 kommer en Slags Tunika i Mode, der søger at efterligne den antikke, og man kunde nu bære Tunika og Nederdel i forskellige Farver, samtidig med at det var Mode at lade Dragt og Overtøj være af samme Stof, Hat, Parasol og Sko i det mindste af samme Farve. Med den egentlige Tøndekrinoline falder ogsaa de vide Ærmer, der efterhaanden bliver lange og snævre, og samme Vej gaar Volanterne, der erstattes af forskellige andre Former for Dekoration. Saaledes bliver det Mode at bære Pelsværksbesætning til Selskabsdragt. I 1861 gjorde navnlig til Selskabstoiletter stor Lykke i Tuilerierne, det ene var af citrongult Fløj og besat med Zobel, det andet af rosa Moiré antique, gar-

neret med Astrakan. Man pyntede Baldragterne med allehaande, undertiden ret besynderlige Ting, saasom kunstige Sommerfugle, Vanddraaber, smaa Klokke, Perlemor o. l. Kejserinde Eugénie viste sig i 1862 i en ganske enkel Tylsdragt, men den var ganske vist overstrøet med ægte Diamanter.

Man plejer at regne Aar 1867 for Krinolinens Dødsaar; da er dens Herredømme brudt, den maa vige for en ny Moderetning, der snart gaar ganske modsats sin Forgænger, i Retning det overdrevent stramme. Krinolinen faldt ikke ubegrædt. Kunstnerne yndede den for dens dekorative Virkning, og den havde nu engang sat sig fast i den almindelige Bevidsthed. Ogsaa herhjemme vakte dens Forsvinden mange Steder Sorg og Forargelse, og adskillige, der læser dette, vil sik-

En fyrstelig Brudedragt fra 1863. Prinsesse Aleksandra ved sit Bryllup med Prinsen af Wales.

kert kunne huske, hvilken Forstyrrelse det vakte i den lille Købstad eller ude i Landsognet, da

Dame- og Herredragter fra 1865. Kong Christian IX og Dronning Louise med Børn og Svigerbørn. Længst til venstre den russiske Storfyrsttronfølger (den senere Czar Alexander III), til højre Prinsen af Wales (Edward VII).

Stedets »ledende Dame« hen imod Tressernes Slutning for første Gang viste sig uden Krinoline.

Overtøjet var et vanskeligt Spørgsmaal i Krinolinetiden. Kaa-ben kunde ifølge Krinolinens hele Facon vanskelig komme til at spille nogen større Rolle. I Stedet anvendte man Sjalet, og paa dette Omraade udfoldedes der i

Damer i „Burnus“.

Aarene 1850—70 en vældig Luksus, som i det hele Krinolinemoden var overmaade dyr. Ogsaa Mantillen, her taget i Betydning af et let

Overstykke, anvendtes meget og under forskellige Former og Navne. Desuden optog man med stor Frihed forskellige, særlig eksotiske Former, hvoriblandt den mest paafuldende vel var den arabiske Burnus, som en Tid var i Mode.

En uhyre Rolle spillede nu som tidligere Damefrisuren. Man holdt paa, at en Dame burde have en høj Pande, og man bar derfor Haaret temmelig glat foran, medens dets hele Fylde redtes tilbage over Ørerne og til Nakken. Den fra England stammende Frisure med lange Hængekrøller paa begge Sider af Ansigtet (»Proptrækkerkrøller«) havde i Begyndelsen af 40'erne været Mode paa Fastlandet, men gik snart af Brug der, medens den hævdede sig betydelig længere i sit Moderland. Efterhaanden blev det Brug at samle Haaret paa Baghovedet i en »Chignon«. Denne var først anbragt dybt nede paa Nakken, men senere krøb den i Vejret, indtil den til sidst sad øverst paa Hovedet. Fra den hang saa lange Lokker i »malerisk Uorden« ned over Halsen. Chignon'en begyndte beskedent nok, men antog efterhaanden et uhyre Omfang, saa den blev lige saa stor som selve Hovedet, og

hvem der ikke besad tilstrækkelig Haarfyldde, maatte hjælpe sig med kunstige Midler.

Men man nøjedes ingenlunde

Engelske Gentlemen fra 1861. Billedet forestiller en Dampvogn, som paa dette Tidspunkt en kort Tid var i Gang mellem Greenwich og Bromley.

med Hovedets naturlige Pryd, Haaret. Man viste sig saa godt som aldrig med »Haaret alene«, nej, det skulde udpyntes saa rigeligt og elegant som vel muligt. Og her bliver Mangfoldigheden saa overvældende, at det er haabløst at følge den i Enkeltheder. »Coiffuren« spillede en saadan Rolle, at Coiffeuren Croizat i Paris kunde udgive et Værk i 5 Bind om denne ædle Kunst. Man brugte til Haaret Guld- og Sølvbaand, Silke og Fløjl, Fjer, Net af Guld- eller Sølvtraade, en Tid ogsaa den spanske Kniplingsmantille, som Napoleons Giftermaal med Spanierinden Eugénie bragte i Mode; Guld- og Sølvpudder anvendtes ogsaa til Tider. Ganske særlig yndedes kunstige Blomster, ofte pragtfulde Fantasi-blomster. Al denne Pragt havde den sædvanlige Virkning: den gjorde de smukke endnu smukkere, de grimme endnu grimmere.

Damchattene indesluttede i Begyndelsen af Krinolinetiden hele Hovedet; omkring Ansigtet laa en Sky af Gaze, Tyl, Blonder i alle Farver o. s. v. Hatten selv smykkedes af Blomster, Fjer, Frugter o. l. og var forsynet med kæmpemæssige, skærfagtige Baand til at binde under Hagen. Efterhaanden

forsvinder denne Hatteform og afløses i 60'erne af en lille Hat, der bliver mindre og mindre, eftersom Chignon'en tager stadig mere Plads, og samtidig rucher den mere og mere foroven paa Hovedet, indtil den næsten falder ned til Næseroden.

Vi har hidtil kun beskæftiget os med Damedragten, og om Herrenes Dragt er der heller ikke nær saa meget at sige. Tendensen blev stadig tydeligere og tydeligere den, at en Herre skulde være saa lidet paafaldende klædt som muligt. Mændene »uniformeres« mere og mere, og samtidig viger næsten alle Farver fra deres Dragt. Indtil 1850 havde man dog kunnet anvende brune, grønne og blaa Farver samt blanke Knapper i Kjolen, men fra dette Tidspunkt faar sort Eneret. Endnu en Tid søger man at bevare Vestens brogede Farver, men ca. 1860 er ogsaa deres »straalende« Tid forbi. Til de

Saaledes klædte man sig i 1865. Billedet forestiller Sangerinden Pauline Lucca og Bismarck.

ældre Tidens Kjole eller lange Skødefrakke slutter sig nu Jaketten. Redingoten fra det 18de Aarhundrede blev efterhaanden til et

let Overtøj, der sammen med Paletotten efter 1850 ogsaa brugtes om Sommeren. Midt i Halvtredserne fremkom

Kronprins Frederik af Danmark (Frederik VIII) og Kronprinsesse Louise 1869. Billedet illustrerer saavel Herre- som Dame-moden paa dette Tidspunkt.

næsten antog Form af en Klokke. Men i det store og hele er »Uniformen« streng og temmelig uforandret, naar man ikke vil regne de Overdrivelser med, som særlig udgik fra Jockey-Klubben i Paris, hvor man eks-cellerede i allehaande Paafund saasom Snørliv, uhyre snævre Frakker, ganske tynde Stokke og smaa bitte Hatte. Af og til bar Herrerne ogsaa Armbaand, en Mode, som bl. a. Aleksander II. af Rusland optog. Stor Luksus udfoldedes i elegant Herrelinied, kniplingsbesatte Skjortebryster o. s. v. »Fadermorderne« holdt sig til op i Tresserne for

Havelock'en, en Slags Slængkappe, opkaldt efter den engelske General Sir Henry Havelock. Selvfølgelig vekslede Snit og Moder en Del; en Tid havde man saaledes

Benklæder, der var vide om Hofterne, men ganske snævre ved Anklerne, siden blev de snævre indtil Knæet, men udvide-

de sig derpaa, saa de

Napoleon III, hvis Skæg var berømt og efterlignet.

først da at afløses af Kravetøj af lignende Art som det moderne. Paa samme Tid viger de brede Halstørklæder for de smalle Slips.

Paa Herremodens Omraade var England toneangivende, og man kunde ikke sige en Pariser nogen mere kærkommen Kompliment, end at han var klædt som en Engländer. Slet saa strengt som i selve England gik det dog aldrig til paa Fastlandet, idet det engelske Selskab fordrede af en Gentleman, at han paa et hvilket som helst Tidspunkt af Dagen skulde være »rigtigt« klædt. Han førte i saa Henseende en Tilværelse som en Rekrut, og ve ham, om han fraveg »Reglementet«. »Ja, det er en begavet Mand, men sikken en Frakke han gaar med,« sagde en fremragende Engländer om en af sine samtidige.

Et Kapitel for sig udgør Hat og Skæg. Man kunde den Gang udtrykke sit politiske Sindelag ved disse to Midier, og det kunde ligesom i den store Revolutionstid være ubehageligt nok at afvige fra Magthavernes Smag. I alt væsentligt var Cylinderhatten herskende. Det ansaas nemlig i 40'erne og 50'erne for et Tegn paa et regeringstro Sindelag at bære en saadan Hovedbeklædning. Ganske vist blev i Revolutionstiden 1848 den bløde Filthat moderne, og jo højere Revolutionsbølgerne steg, des bredere og forvovnere i sin Form blev Filthatten. Men da Reaktionen sejrede, fremstod Cylinderen paa ny, højere og stivere end nogen Sinde. Paa lignende Maade gik det med Skægget. At være glatbarberet var et Tegn paa, at man ikke nærede revolutionære Tanker, medens Revolutionsmændene anlagde et stort, vildt Skæg. Napoleon III. bragte siden det saakaldte »Napoleonskæg« i Mode: Overskæg med sylfine Spider og Hageskæg. I Italien førtes der ligefrem Krig mod Skægget. I 1859 blev saaledes en Franskmand grebet paa Gaden i Neapel og slået

ind i en Barberstue, hvor han fik Skægget raget af »paa Statens Bekostning«.

Tournuretiden.

Det kan være svært nok at fastslaa Perioderne i Modens Udviklingshistorie, fordi Mangfoldighe-

Fodfri Dragt fra 1873.

den er saa stor, Enkelt- hederne saa mange og Variationerne saa utallige. Men oftest kan der dog findes en Linie i det brogede Virvar, og dette er ogsaa Tilfældet med 70-ernes og 80-ernes Mode.

Da Krinolinen faldt, udbrød en af de kendteste Kostumekunstnere klægende: »Nu er Moden uden Ror.« Og til en vis Grad havde han Ret. Paa mange Maader fortsætter Anarkiet fra 60'erne sig ogsaa i 70'erne. Men en Hovedlinie lader sig dog snart fastslaa. Man havde haft den

uhyre vide Dragt, nu fulgte en Periode, hvor den til en Modsætning skulde være overmaade snæver. Denne Retning naaede sit Højdepunkt i Slutningen af 70'erne, da det fortælles, at en Dame ved en Fest ikke vovede at spise for ikke at sprænge sin Kjole. Damernes Ideal var nu igen at være

Dragt med Tournure og „draperet“ Nederdel.

høje og slanke, og dertil tjente den snævre Kjole fortræffeligt. Vanskeligere var det at bevæge

Moder 1875.

sig i den; Krinolinen havde haft sine store Besværligheder i saa Henseende, men den snævre Kjole havde saa sandt ogsaa sine; det var nødvendigt for den Tids Damer at tage smaa Skridt og uddanne en hensigtsmæssig Trippegang.

Allerede i 70'erne dukker imidlertid den Indretning op, som mest karakteriserer dette Tidsrum for Damemodens Vedkommende, og som vel i det hele taget maa betragtes som et af de løjerligste og uskoneste af alle Modeluner — Tournuren. Det var som bekendt et Apparat, som anbragtes bagpaa under Nederdelen og holdtes fast ved et Baand om Livet, og som

I 1879 naaede Damedragten den højeste Grad af Snæverhed.

— Tournuren. Det var som bekendt et Apparat, som anbragtes bagpaa under Nederdelen og holdtes fast ved et Baand om Livet, og som

Moder fra 1881.

bevirkede, at Nederdelen kom til at staa langt ud bagtil. Denne besynderlige Fremtoning betragtedes af Damerne selv med ikke ringe Kritik, og der er Aar — som f. Eks. 1876 —, hvor den gan-

ske forsvinder. Men saa dukker den frém igen og hæveder sig saa nogenlunde, 1. mere eller mindre udpræget Form gennem 80'erne.

Med Tournuren følger de »drappede« Nederdele, der egentlig var baade elegant og smukke med deres i omhyggelige Folder ordnede Stofmasser, der afsluttedes i et Slæb, som i visse Perioder kunde udvikle sig til det enorme, og som i hvert Fald klædte Tournuren bedre end en fodfri Nederdel. Ogsaa plisserede Nederdele anvendtes meget i denne Periode.

Kronprinsesse Louise af Danmark med Prins Christian (Kong Christian X). Billede fra Begyndelsen af 80'erne.

Selskabstoiletter fra 1885.

og man begynder at bruge Knapper som Dekoration. Før havde Knapperne i en Damedragt

Moder fra 1886.

været Nødvendighedsgenstande, nu bliver de et Led i Pynten og anvendes hyppigt med stor Rigelighed. Tournurens Tid varede med Afbrudelser en Snes Aar. Efterhaanden begyndte den at svinde ind. I 1889 er den næppe til at se, og i 1890 er den helt forsvunden, og hermed indtræder en ny Periode i Damemodernes Historie, der i mange Maader bringer noget helt nyt.

70'erne og 80'erne er en Overgangstid, i hvilken meget gammelt i Samsundet sættes under Kritik og meget nyt bryder frem. Kvindens Trang til Selvhævdelse, til Ligestilling med Manden rører kraftigt paa sig, og mere eller mindre ubevidst ytrer dette sig i Modens Linie. Den høje, slanke Figur indeholder et Moment af Selvhævdelse i Modsætning til Krinolinetidens omfangsrige Ubehjælpssomhed, der uafsluttelig

appellerer til den mandlige Ridderlighed og Beskyttelse. Men samtidig er det Kvindens — Dammens — Tid ogsaa paa en anden Maade.

I det opblomstrende Borgerskabs Saloner og Selskabsliv er hun Dronning og Midtpunkt i en Grad, som næppe har set sin Lige siden Rokokotiden. Og denne »Dronningevær-

Damedragter fra 1888.

dighed» virker paa sin Maade. Gang paa Gang i Tidsrummets Løb søger man at forenkle Moderne, at gaa ad de samme Veje, som man var slaaet ind paa for Mandsdragtsens Vedkommende, i Retning af Hensigtsmæssighed, Bekvemmelighed og Jævnhed i Snit og Stof. Men det lykkes

Moder fra 1889.

ikke rigtig. Moden er endnu yderst kostbar, og først ca. 1890 indser man selv inden for »Selskabet«, at Silke ikke er det bedst egnede Stof til at vise sig i paa Gaden. Og heftige Farver og paafaldende Mønstre er stadig i høj Grad yndede.

I Frisuren indtræder som paa alle andre Punkter en afgørende Forandring fra Krinolinetiden. Det er ikke mere Mode med den høje Pande, nu skal den tværtimod gøres lav. Derfor kommer »Pande-haaret« i Mode, og det redes længere og længere ned, indtil det i 80'erne næsten naar Øjenbrynene.

Blusetiden.

En parisisk Kunstner havde malet et Portræt af en af Verdens-

Damedragter fra Halvfemserne. Billedet forestiller Dronning Louise og hendes Døtre.

byens eleganteste Damer. Han blev imidlertid saa begejstret for hendes smukke Dragt, at han malede den ogsaa i et andet Kunstværk uden vedkommende Dames Tilladelse. Dette harmede hende i den Grad, at hun anlagde Erstatnings-

sag imod ham. Dragten var hendes egen, hævdede hun, ikke alene paa den Maade, at hun havde købt

Mode 1894.

og betalt den, men hun ejede den paa samme Maade, som en Kunstner ejer sit Værk, og ingen havde Ret til uden Tilladelse at »reproducere« den. De høje Dommere var i nogen

Forlegenhed med denne Sag, men Enden blev, at Maleren kønt maatte be-

tale Erstatning. Dragten var virkelig Damens, ogsaa i den Forstand, at hun havde »skabt« den, den var et Kunstværk fremgaaet af hendes Fantasi og Smag.

Historien er betegnende. For noget lignende gælder jo i mangfoldige Tilfælde i den nyeste Tid. Selv om Moden stadig regerer og fastslaar Linien, der skal følges, vil det, der sætter Prikken over i'et, det, som skaber det virkelig

smukke Kostume, være vedkommende Dames egen gode Smag, hendes Sans for, i hvor høj Grad den eksisterende Mode nu klæder hende, hendes Evne til at omdanne den efter sit Behov og tilføje et og andet af egen Opfindelse, der gør Dragten til hendes »egen«.

I Tiden efter 1890 bliver Kvinden stadig selvstændigere, hendes Omraade vokser Aar for Aar, paa en hel Række Felter vinder hun

Kampcærmerne er vendt tilbage! Mode 1896.

efterhaanden Ligeret med Manden, »den selverhvervende Kvinde« bliver i stedse stigende Grad en Faktor i Samfundet. Det vilde være

Modet 1898.

unaturligt, om dette ikke skulde øve sin Indflydelse paa vort Omraade og der i mange Tilfælde skabe en vis Selvstændighed, ja, undertiden ligefrem Oprør mod Modens Herredømme, uden at det dog nogen Sinde lykkes at omstyrte Modens fast betryggede Trone.

I 1890 forsvinder Tournuren; Nærdelene bliver efterhaanden paa en Gang snævre og vide, d. v. s. snævre foroven og vide forneden. I 1898 finder man ud af, hvorledes

Selskabsloiletter 1899.

man skal gøre dem snævre og glatte indtil Knæet for derefter at lade dem brede sig i vide og rigelige Folder, saa rigelige, at man ved denne Tid kan sige, at Kjolen slæber baade for og bag, saa at det at løfte op i Kjoien paa en elegant Maade bliver en Slags Kunst, selv om den Forfatter jo nok overdriver en Del, som hævder, at man kunde slutte sig til en Dames Karakter af den

Maade, hun »løftede op« paa. For øvrigt gaar Tendensen stadig mere og mere udpræget i Retning af det slanke.

Fra 1890 kaster Moden sig med

Dragter fra Halvfemserne. Billedet forestiller: Kong Georg af Grækenland, Keiserinde Dagmar, Dronning Aleksandra, Kronprins Frederik, Hertuginde af Cumberland og Prins Valdemar.

stor Energi over Ærmerne; de bliver ligefrem et Yndlingsemne for den og skifter Form fra Sæson til Sæson.

»Skinkeærmerne« viser sig atter, Ballonærmerne ligeledes. Puffærmer, Dobbeltpuffærmer, Ærmer helt opløst i Volanter, alt blev for søgt, indtil man i 1899 syntes at være blevet træt af Legen, og Ærmerne for en Gangs Skyld igen blev glatte og snævre. Men det

Domedragter fra 1904.

varede ikke ved, et Par Aar efter indtraf noget besynderligt. Møden søgte tilbage til de vældige Ærmer, man havde brugt for et Par Sæsoner siden, men medens den kolossale Udvækst den Gang var

Reformdragt.

anbragt paa Overarmen, blev den nu sat ned paa Underarmen og vendt om. Ærmet var altsaa snævert indtil Albuen, men udvidede sig saa til en hængende Pose eller Sæk paa Underarmen og var lukket ved Haandleddet. Kønt var det ikke og i højeste Grad upraktisk. Damer, der i sin Tid har baaret den Slags Ærmer, vil huske, hvor let det var, naar man sad til Bords, at dyppe Ærmerne i Sovsen eller ved en pludselig Bevægelse at rydde sine nærmeste Omgivelser for Glas o. desl.

Men saa synes Moden ogsaa at være blevet træt af Ærmerne. I de følgende Aar hersker der stor Vilkaarlighed, forskellige ældre Former dukker paa ny frem for atter at forsvinde, indtil Moden omsider i mange Tilfælde lader Ærmerne helt falde.

Silken havde hidtil spillet en overordentlig Rolle for den Dame, som vilde gælde for velklædt. Endnu paa det andet Kejserdømmes Tid kunde Ekspeditricerne i Paris's mondæne Varehuse optræde i en Uniform af sort Silke, og længe mente man, at Silke var det eneste rette for en elegant Dame, ogsaa til Gade- og Hjemmebrug. Dette bliver nu anderledes. Silken henvises udelukkende til Selskabsbrug,

men samtidig faar den en Anvendelse som Foerstof, som man ikke tidligere har kendt.

Vi har ovenfor kaldt den Tid, som begyndte o. 1890, for »Bluse-tiden«, og skal man give den et Navn efter det mest betydningsfulde Fænomen paa Damemodens Omraade, finder man næppe noget bedre. Efter 1890 trænger Blusen mere og mere frem som en Afløser af det gammeldags, stive Kjoleliv med dets Fiskebensstivere. Man havde kendt noget lignende før, men først nu bliver det rigtigt til noget. Blusen byder i sig selv paa en Mangfoldighed af Muligheder, den kan udstyres i denne eller hin Stil, og man har i Virkeligheden haft den i næsten utallige Faconer. Der har været langærmede Bluser, hvis Ærmer sluttede med en stiv Manchet og som i Halsen afsluttedes af en komplet herremæssig Flip, og der har — for at nævne Modsaetningen — været de stærkt yndede Kimonobluser med Halværmer og bar Hals. Og dette er kun et Par enkelte

Saaledes gik fornemme Wienerdamer klædt 1906. Billedet stammer fra et Besøg, som Kejser Wilhelm II dette Aar aflagde i den østrigske Hovedstad.

Typer, der har været utallige andre, som det vilde fylde Bind at skildre i Enkeltheder.

Omtrent samtidig kommer Spadersedragten, det bekvemme Ko-

stume, der bestaar af Bluse, Neddertel og en kortere eller længere Trøje. Den kunde ændre sin Facon i Aarenes Løb, men den holdt sig som en praktisk og anvendelig Dragt. Den kom som en Nødvendighed, som en Følge af Kvindens stadig stigende Deltagelse i alle Erhvervslivets Grene. Der tiltrængtes en Dragt, som baade var egnet til at arbejde i, og i hvilken man dog samtidig kunde vise sig overalt. Før i Tiden havde Damen »af Selskabet« maattet pynte sig, blot hun skulde vise sig paa Gaden, eller hvis hun skulde modtage nogen. Man kunde se Damer spadserere i Regnvejr i kniplingsbesatte Silkekjoler, og Kejserinden af Rusland modtog Folk Kl. 11 om Formiddagen iført en Kjole af hvidt Moiré antique. Nu havde man faaet et Costume, der ikke var pyntet, som som dog var fikst, og som selv den eleganteste Dame kunde anvende ved allehaande dagligdags Lejligheder.

Spadseredragten er i Virkeligheden en Revolution i Modeverden, en demokratisk Revolution. Den er nem, den kan anskaffes selv for smaa Midler, den bæres af alle, og den skaber derved en Lighed mellem de forskellige Samfundsklasser, som passer til den moderne Tid.

Spadseredragten — som altsaa ingenlunde udelukkende er til at spadserer i — løste et Spørgsmaal, som i høj Grad beskæftigede Tiden: at finde en Dragt, som passede for den Kvinde, der havde sit Arbejde uden for Hjemmet. Man havde søgt at løse Spørgsmaalet ad anden Vej. Kvindebevægelsens Førersker henvendte sig til fremragende Læger og bad dem om en Udtalelse. De erklærede enstemmigt, at Korsettet maatte bort, og som Følge af deres Bestræbelser opstod den saakaldte Reformdragt, der havde en temmelig sækagtig Karakter og ikke jest vandt mange Tilhængere.

I denne Periode begynder ogsaa

Sporten i mange forskellige Former at spille en stor Rolle for Damerne, og den nødvendiggør en hel Række forskellige Sportskostumer. Paa disse Omraader saavel som for Spadseredragter — der særlig yndedes skræddersyede — var England det toneangivende Land, medens Paris beholdt Førerskabet for de elegante Toiletters Vedkommende.

Herremoder i den nyeste Tid.

Særlig ved Spadseredragtens Fremkomst var der skabt en Uniform for Damerne, der i det store og hele gjorde alle lige. Alligevel

Herredragter fra 80'erne. Kong Christian IX af Danmark, Kong Georg af Grækenland, Kronprins (senere Kong) Konstantin og dennes Søn Georg (II). Billede fra Begyndelsen af Halvfemserne.

frembyder Damemoderne stadig et broget Skue, et Væld af Farver. For Herredragtens Vedkommende er det helt anderledes. Egentlig sker der ikke meget paa dette Omraade. Jakken vinder mere og mere frem paa Skødefrakkens og Jaket-

Saaledes gik man klædt i 1892. Billedet forestiller den danske Kongefamilie.

tens Bekostning; Kjolen, som engang ogsaa var Dagligdragt, er nu udelukkende Festdragt, den bløde eller den rundpullede Hat vinder Ligeberettigelse med Cylinderen, hvilken sidste gennemgaar en lignende Udvikling som Kjolen, fra at være daglig Hovedbeklædning bliver den efterhaanden til en Genstand, man kun ifører sig ved højtidelige Lejligheder.

Vi omtalte sidst Herremoderne ca. 1870, og meget af den her berørte Udvikling var den Gang allerede for længst paabegyndt. Men medens Damemoden siden den Tid i hvert Fald indeholder 3 omfattende Kapitler, kan man fatte sig i langt større Korthed for Herremodens Vedkommende. Den ligger nemlig fast i sine Hovedbestanddele, selv om der naturligvis har været en Uendelighed af Variationer i de smaa Enkeltheder. Det er England, som paa dette Omraade giver Tonen an, og som altsaa bevarede det Herredømme, det havde erhvervet sig i Brummels Dage. Dette hænger naturligvis ogsaa sammen med, at England var Han-

delens og Industriens ledende Land og stod for det herskende Borgerskab ogsaa paa Fastlandet som et lysende Forbillede, som man gerne ønskede at følge i alle Henseender. Men i øvrigt var jo den engelske Dragt bekvem og ikke paafaldende i nogen Henseende. »Den omgiver Personligheden, som en simpel Ramme omgiver og fremhæver et godt Billede«, siger en Forfatter.

Englænderne har Ord for ikke at taale andre ved Siden af sig, og den engelske Mode har de samme Egenskaber. Alle Forsøg fra anden Side — f. Eks. fra Paris — paa at gøre sig gældende, er bestandig faldet til Jorden. Kejser Wilhelm II. indførte en Slags Hofuniform, der bestod af sort Kjole, Knæbenklæder, Silkestrømper og Spænder paa Skoene, hvortil man bar Kaaarde. Den var beregnet for de civile Herrer, som kom ved Hoffet. Denne gammeldags Dragt vakte Spot hos mange, bl. a. hos adskillige Amerikanere, og en af disse mødte engang demonstrativt til et Hofbal i Kjole og storternde,

lyse Benklæder, der fik ham til at ligne en Klovn. I det hele havde Amerikanerne deres egen Maade at demonstrere paa mod det, de fandt latterligt. En anden Amerikaner havde ærgret sig over det Snobberi, som blev drevet med Ordnerne, og han mødte da engang til Hofbal hos Kejser Wilhelm med en mægtig Ordensstjerne, prægtigere og større end nogen anden i det i øvrigt rigt ordensprydede Selskab. Kejs-

Herreportræt fra 1899.

ren blev straks opmærksom paa Amerikanerens straalende Prydelse, han stirrede og stirrede og kunde ikke begribe, hvilken Orden det var, skønt han ellers var overmaade velbevandret i det Kapitel. Til sidst spurgte han rent ud vedkommende: »Hvad er det for en Orden, De der bærer?« — »Min egen,« svarede Amerikaneren til Herskerens usigelige Forbløffelse.

Kejsers Friedrich med det velkendte store Skæg.

den. Han har gjort sit Udvalg blandt det, som var for Haanden, og da han var en Mand med god Smag og tillige Inde-

haver af den højeste Stilling i det engelske Samfund, har han fundet Efterlignere overalt. Hvor ivrige Folk var til at efterligne ham, fremgaar bl. a. af følgende Historie, der tillige har den Interesse, at den forklarer, hvorledes de nu brugelige Pressefolder paa Benklæderne er blevet Mode. Prinsen var ude paa en Tur med sin Adjutant, og ved et Uheld fik de deres Tøj ødelagt, saa det blev nødvendigt at faa fat i noget nyt i en Fart og paa nærmeste Sted. De havde ingen anden Udvej end

at henvende sig i et nærliggende Magasin for færdigsyede Herreklæder,

hvor de da ogsaa blev ekviperede. Men dermed fulgte, at de nu kom til at vise sig med Benklæder forsynede med de omtalte Pressefolder.

Dette var nemlig hidtil et Særkende for »lagersyet« Tøj, medens man ellers ikke brugte det, og det havde

altsaa hidtil været anset for det modsatte af »mondant«. Men da nu selve Prinsen og hans Adjutant viste sig i den Slags Benklæder, begyndte Londonerne at se anderledes paa Sagen, og ved denne lille, tilfældige Hændelse kom Pressefolderne i Mode.

En anden udpræget elegant engelsk Type fra dette Tidsrum var den berømte Koloniminister Joseph Chamberlain med sit skarptkaarne, glatbarberede Ansigt, sin Monocle absolut ikkenogen Opfindelse af ham — allerede Nero havde en sleben Smaragd, som han klemte ind i Øjet, naar han skulde se tydeligt) og sin Orkidé i Knaphullet.

Kejsers Wilhelm II, hvis Skæg i sin Tid var berømt.

En vis Trang til at efterligne fremragende eller beundrede Mænd i fremtrædende Stillinger gør sig ogsaa i denne Periode gældende. Kronprins Friedrich af Tyskland, der siden (1888) i 99 Dage bar den tyske Kejserkrone, anlagde saaledes et stort Skæg, hvad der var i god Overensstemmelse med Datidens Sværmeri for gammeltyske Forbilleder, og dette »Germaner«-skæg blev meget efterlignet i en bestemt Periode. Siden blev Wilhelm II.s Overskæg med de opadstrøgne Spidser den forbilledlige

Prinsen af Wales (Edward VII) og Hertugen af York (nuværende Kong Georg V) ved et Dyrskue 1898. Prinsen af Wales var sin Tids »Modekonge«.

Skægform i alt Fald for tyske Officerer.

Vi har her kaldt Herredragten i denne Periode ensartet, men det gælder selvfølgelig ikke de smaa Enkeltheder. Her kan der varieres uendeligt, og det er ogsaa sket. Lommernes Antal, Spørgsmaalet, om Jakken skal have Slids bagtil eller ikke, en eller to Rader Knapper, kortere eller længere Overfrakker, Stiklommer eller almindelige Lommer i Frakken o. s. v., o. s. v., det er alt sammen Omraader, hvor smaa Ændringer uafsladelig finder Sted.

Paa samme Maade med Flipperne og Kravetøjet. En Tid gjaldt den nedfaldende Flip for det eneste rette, siden den opstaaende. Og her kommer saa igen Spørgsmaalet, om den skal være helt opstaaende, med Knæk eller muligvis dobbelt. Endelig er der Manchetlinnedets Farve, ogsaa paa dette Punkt skaber de enkelte Aar Modefarver og Modemønstre.

Paa lignende Vis med Skotøjet. Snart er Støvler Mode, snart Sko, snart den brede, snart den spidse Facon. Tillige gør Sportskostu-

met sig mere og mere gældende, og med det kommer Knæbenklæderne endnu engang til Ære og Værdighed.

Der har altsaa i den nyeste Tid staaet et vist Antal ret uforanderlige Klædningsstykker til Herrenes Raadighed.

Spørgsmaalet blev da:

Hvornaar bruger man de forskellige Dele, og hvorledes sammensætter man sin Paaklædning?

Selv om vel ingen vil falde i saadanne Fælder som at bruge kulørt Slips til Kjøle eller brune Støvler

Joseph Chamberlain.

1902.

til Smoking, kan der dog rejse sig en Mængde Spørgsmaal paa dette Punkt. Naar kan man f. Eks. møde i Jaket, naar i Smoking, og naar er det rigtigst at stille i Kjøle og hvidt? I alt Fald i de store Modecentrer har man behandlet disse

1913.

Spørgsmaal med den alderdybeste Alvor. I Tyskland udkom saaledes 1909 en lille Bog, der hedder: »Hvordan skal jeg klæde mig?«, der med stor Sagkundskab behandler Spørgsmaalet og opregner et

næsten uendeligt Antal forskellige Tilfælde og forskellige Sammenstillinger af Dragtens Bestanddele.

For øvrigt maa man ikke tro, at disse Aars lidet iøjnefaldende Stoffer og fastslaaede Faconer har hindret, at Luksus har udfoldet sig. Der var en Franskmænd, som cjede mange Hundrede forskellige Slips, og Markien af Anglesey bestod af 600 Veste og 300 Dragter. Fortidens Dandytype forsvandt ikke, selv om dens Virkefelt blev mere begrænset.

Der var jo ogsaa bestandig en og anden, der »bar sin Hat, som han vilde«, og i Begyndelsen af den her omtalte Periode var det i hvert Fald oftest saaledes, at en Mand Klædedragt til en vis Grad fortalte, hvem han var. Man kunde som Regel uden Besvær kende Præsten, Skuespilleren, Maleren, Digteren, Handelsmanden o. s. v. Dette er nu ganske anderledes. Uniformeringen er skredet yderligere frem, en Mands Klædedragt fortæller i

Virkeligheden intet mere. Og dette gælder ogsaa, naar vi kommer ud paa Landet, hvor den gammeldags Maade at klæde sig paa i hvert Fald her i Danmark næsten helt er forsvunden.

Ser vi da paa Nutidens Mennesker, f. Eks. ud over en menneskefyldt Gade, vil der møde os et Billede af Ensartethed, til en vis Grad af Færdigsyethed. I hvert Fald er Mændenes Dragt ganske blottet for stærke og festlige Farver, og den ene ligner næsten paa en Prik den anden. Maaske tænker man da med et lille Suk paa, hvorledes et lignende Billede vilde have taget sig ud for en halvandet Hundrede Aar siden, hvorledes Solen vilde være faldet i muntre, spillende Farver, have slaaet Lyn og Glimt af gyldne Broderier, men paa den anden Side overbeviser Sammenligningen om, at der alligevel, trods alle Overdrivelser, i det store og hele er god Mening i Moden. Den bliver som Tidens historiske og økonomiske Forhold kræver den. Og Nutidens Mode passer godt til Nutidens Tempo, til Maskinernes travle Tid, hvor gamle Dages skønne Sirlighed vilde have været baade latterlig og uanvendelig.

Den lige Linje.

Noget efter 1900 fremkommer en ny Korsetform, der tilstræber at skabe den berømte »lige Linie«, og i de følgende Aar viser sig nu og da Empirens »korte Liv«. Snævrere og snævrere bliver Moden. 1903 fremkommer for første Gang i Paris en helt snæver Selskabsdragt uden Slæb, i 1909 et fodfridt, snævert Spadserekostume. Den nye, snævre Linie er trukket saaledes, at der egentlig ikke bliver noget videre Spillerum. Snævre Moder er i saa Henseende vanskeligere stillede end de, som tilstræber et stort Omfang. Moden har jo unægtelig en Tendens til at overdrive.

til at søge mod Yderpunkterne. I Krinolinetiden var dette saaledes meget fremtrædende, men Krinolinen tillod at gaa vidt, meget

1909.

1911.

vidt. Ogsaa Tournuretidens Mode havde aabnet ret ubegrænsede Muligheder i saa Henseende, der jo ogsaa, som vi har vist baade i Tekst og Billeder, paa visse Tidspunkter var blevet særdeles rigeligt benyttede. Nu var man derimod temmelig ilde stillet, hvis man vilde gaa videre efter den

Fra den snævre-
ste Tid.

Linie, man var begyndt med. Den snævre Mode bød ikke paa den Slags Muligheder; ud over en vis Grad af Snæverhed var det umuligt at naa, og da Moden alligevel overskred denne Grænse, gik det galt.

Allerede 1910 er Klædedragten saa snæver, at det næsten synes umuligt at bevæge sig deri. Nederdelen var allerede nu saa

trang, at man ikke kunde komme videre, hvis man overhovedet vilde, det skulde være en Nederdel. Ikke desmindre gik man videre, — eller man forsøgte dog paa det, idet man — først i Paris naturligvis — prøvede, om Damerne vilde akceptere det delte Skørt. Det gik imidlertid ikke; Dommen var enstemmig, den nye Mode druknede bogstavelig talt i Latter. Da man

altsaa ikke kunde gøre Nederdelen snævrere, forsøgte man forskellige Variationer. En Tid havde man en Kjole, der fra Livet til Knæene var nogenlunde vid og derefter blev snævrere, indtil den naaede sit snævraste Punkt ved Anklerne, en Modeform, der næ-

Det delte Skørt
(„Bukseskørtet“).

Danserinden Cléo de Mérode, hvis Frisur (Cléohaar) har været en Del efterlignet.

sten umulig gjorde Gangen. Saaledes stod i alt væsentlig Sagerne, da Verdenskrigen udbrød og bragte Forstyrrelse i alt, ogsaa paa vort Omraade. Vi skal ikke her komme videre ind paa Moderne siden Krigens, der er saa velkendte for vore Læsere, at Omtale turde være overflødig. I visse Maader foregaar der store Forandringer, men den lige Linie bibeholdes sam-

tidig med at Dragten lige indtil den allerseneste Tid — med Undtagelse af enkelte Aar — blev bestandig kortere og udpræget viste den nye Tendens. Hidtil havde man tydeligt pointeret »Figuren«. Dette vil man nu helt bort fra, — Figur i gammeldags Forstand med den obligate Indsnævning i Livet findes ikke mere. Men i øvrigt skal vi for de senere Aars Vedkommende indskrænke os til at vise en Række Billeder.

Fra de store Hattes Tid.

Indtil 1914 hersker i al Almindelighed de høje Frisurer, der »kroner Hovedet som en Hjelm«, selv om der selvfølgelig kunde være en betydelig Frihed paa dette Punkt, saa den enkelte Dame satte sit Haar, som hun nu fandt, at det klædte hende. Et Resultat heraf var, at Hatten balancerede øverst paa Frisuren og var svær at holde fast. Da Moden naaede sit snævrreste Punkt, steg samtidig Hattens

1913.

Omfang. Om trent fra 1907 stiger dette til det næsten utrolige. Hatteskyggerne bliver saa brede, at de — i en beskeden Form — naaer fra Skulder til Skulder, i de mere outrerede Former endnu længere ud. Man paaastod, at mange Hatte i Omfang overtraf et middelstort Familiebord. Selvfølgelig var disse Kæmpehatte et kærkomment Stof for Karrikaturtegnerne, og de opnaa-

ede i saa Henseende en Popularitet, der næsten kan sammenlignes med Krinolinen. Efterhaan-

1914.

1910.

den afløstes de af mindre Former. Fra 1914 ændrer Frisuren Karakter. Den bliver lavere, omslutter mere Ansigtet og danner Rammen om det. Det fører til det Re-

1923.

sultat, at de moderne Hatte ikke længere balancerer øverst paa Hovedet, men sidder ordentligt fast;

den nyeste Tid har, som det vil være alle bekendt, set »Pageharet» og »Drengfrisuren» opnaa en meget betydelig Popularitet og Udbredelse. De, som giver sig af med at filosofere over Moderne, udlægger ogsaa dette som et Udsalg af Kvindens Ligeberettigelse med Manden.

1925.

Vi har i det foregaaende søgt at følge Modens Hovedlinier og at skildre dens vigtigste Ytringsformer, særlig saaledes som disse viste sig i de store Modecentre, hvis Frembringelser mere eller mindre efterlignedes overalt i Europa. Der har i Tidernes Løb været en Del Konkurrence om Førstepladsen og Stillingen som den tonangivende i Modens Verden, og nu og da har

man i dette eller hint Land gaaet sine egne Veje. Men i det store og hele er Sejren tilfaldet London og Paris; der skrives Modeloyene for Europa.

En Ting vil man ikke kunne undgaa at lægge Mærke til, naar man beskæftiger sig med Modens Historie, nemlig: Gentagelsen. Krinolinen var blot en Gentagelse af lignende Former fra tidligere Perioder, den krigerske Hjelmbusk fra Henrik IV.s Tid viser sig igen — omend som en Hovedpynt for Damer — i Aarene efter 1815, 30'ernes vældige Ærmer kommer igen i 90'erne, og saaledes kunde man anføre Eksempel paa Eksempel. Modens Skabere søger Gang paa Gang deres Forbillede i svundne Tiders Modeformer.

Der er i og for sig ingen Grund til at antage, at dette skulde blive anderledes i Fremtiden. Man skal selvfølgelig vel vogte sig for at spaa, naar det drejer sig om Moder, men at vi vil faa et og andet af de ældre Tiders Fænomener tilbage ved given Lejlighed, er mere end sandsynligt. Maaske trænger den berømmelige Krinoline endnu engang frem, maaske kommer de store Ærmer — ingen kan vide det. Tiderne har ganske vist ændret sig meget, og i deres fulde Glans faar vi næppe nogen af Fortidens Overdrivelser tilbage, hvilket heller ikke er at haabe. Men »døde« er de ingenlunde. De gamle Modebilleder eksisterer endnu, de overstaadig deres inspirerende Virkning paa Modens Kunstnere; ligesom man siger, at Historien gentager sig, saaledes vil man med Rette kunne sige det om Moden.

STIKORDS-REGISTER.

Aleksander II.	Side 31	Fadermordere	Side 21, 31
Anglesey, Markien af	- 42	Ferdinand af Neapel	Side 16
Ankelsko	- 22	Flipper	Side 41
Assyrerne	- 4	Frakke	- 21
Augustus	- 7	Franklin	- 12
Babylonerne	- 4	Frederik Wilhelm III.	- 17
Ballonærmer	- 36	Friedrich, Kronprins af	- 41
Benklæder Side 7, 10, 13, 14, 16, 17, 31		Tyskland	- 14
Berry, Hertuginde af ..	Side 19, 20	Frihedshue	Side 13, 19, 44
Beust, Friherre von	Side 22	Gautier, Theofile	Side 22
Bjælde	- 9	Germanerskæg	- 41
Bluse	- 35	Grækerne	Side 5
Boa	- 20	Gunlog Ormstunge	- 8
Brassic de St. Sauveur	- 22	Halstørklæde	- 17
Brézé	- 14	Harvey	- 10
Broge	Side 9, 10	Hat	Side 5, 7, 11, 19, 39, 44
Brummel	- 17, 21	Havelock	Side 31
Bruneller	Side 22	Helga den Fagre	- 8
Burnus	- 29	Himation	- 5
Calceus	- 7	Hovedtøj	- 8
Chamberlain, Joseph	- 40	Hue	Side 9, 19
Chignon	Side 29, 30	Hvepsetaille	- 5, 19
Cincinnatus	Side 6	Jaket	- 30, 38
Coiffure	- 30	Jakke	Side 38
Croizat	- 30	Jockey-Klubben	- 31
Cylinderhat	- 31	Jósefine	- 16
Delt Skørt	- 43	Jesse Erikson	- 9
Demarelli	- 17	Kaabe	Side 20, 29
Diploidion	- 5	Kalasiris	Side 5
Direktoriekostume	- 15	Kappe	- 21
Disraëli	- 22	Karl d. Store	- 7
Dobbeltpufærmer	- 36	Kimonobluse	- 37
Draperede Nederdele	- 33	Kiton	- 5
Drengfrisur	- 45	Kjartan	- 8
Dumouriez	Side 12, 14	Kjole	Side 16, 21, 39
Edward VII.	- 40	Klamys	Side 5
Egebladsærmer	- 9	Kniplingskraver	- 16
Elefantærmer	- 18	Knud Lavard	- 8
Elisabeth	- 10	Knæbenklæder	Side 13, 39, 41
Empire	Side 15, 42	Korset	Side 5, 9, 10, 18, 38, 42
Ethelred	Side 8	Krinoline	Side 22
Eugénie	- 23		

Kristian IV.	Side 11	Robespierre	Side 14
Lacroix	- 18	Roland	- 12
Lige Linie	- 42	Romerne	Side 5, 6, 7
Lømmetørklæde	- 12	Rotschild, Baronesse	Side 20
Londonderry, Lady	- 20	Rousseau	- 12
Ludvig XIII.	- 11	Sandaler	Side 7, 15
Ludvig XIV.	- 11	Sansculotter	Side 14
Ludvig XV.	- 11	Schickler, Madame	- 20
Ludvig XVI.	- 11	Silke	- 37
Ludvig XVIII.	- 17	Sjal	Side 16, 20, 29
Ludvig Filip	- 20	Skinkeærmer	Side 18, 36
Maillé, Hertuginde af	- 27	Stø	- 7, 16
Manchetlinned	- 41	Skødefrakke	Side 38
Mantille	Side 29, 30	Slips	Side 31, 42
Marie Antoinette	Side 12	Slæb	Side 15, 27, 28, 33
Monocle	- 40	Smoking	Side 42
Napoleon I.	Side 15, 17	Snabelsko	- 9
Napoleon III.	Side 26	Spadseredragt	- 37
Napoleonsskæg	- 31	Spadserestok	Side 5, 31
Nero	Side 6, 40	Sportskostume	Side 41
Otho	Side 6	Stiklommer	- 41
Overfrakke	- 21	Stola	- 6
»Overtøj«	- 10	Strømper	- 10
Pagehaar	- 45	Støvler	- 18
Pagodeærmer	- 26	Tallien, Madame	- 15
Paletot	- 31	Thermidor	- 15
Pandehaar	- 35	Toga	Side 5, 6, 7
Paryk	Side 5, 11, 13	Toque	Side 18
Philip af Burgund	Side 9	Tunika	Side 6, 28
Pibekrave	- 10	Tournure	Side 32
Plisseret Nederdel	- 33	Turban	- 20
Pludderhoser	- 10	Tut-ankh-amen	- 5
Poppæa	- 6	Wales, Prinsen af	- 40
Pressefolder	- 40	Vest	- 16
Proptrækkerkrøller	Side 19, 29	Viktoria	- 27
Pufærmer	- 16, 36	Wilhelm II.	Side 39, 41
Récamier, Madame	Side 15	Volant	Side 23
Redingote	- 30	Ægypterne	Side 4, 5
Reformdragt	- 38		

